

Siyasal Sosyalizasyon Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü

Yard. Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN*

Özet: Siyasal rejime ait değer ve unsurları edinme süreci olarak tanımlanan siyasal sosyalizasyon, sosyo-kültürel faktörlerin de rol oynadığı toplumsal karakterli bir oluşum olarak kabul edilebilir. Nitekim, değişik sosyo-ekonomik koşullarda yetiştirilen bireylerin birbirinden farklı siyasal tutum ve davranışlara sahip olmaları, bu süreçte toplumsal faktörlerin etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle, Elazığ şehir merkezinde bulunan sosyo-ekonomik düzeyi birbirinden farklı olan üç okulda öğrenim gören öğrencilerin siyasallaşma sürecine tesir eden sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri cinsiyet, yaş, ailenin sahip olduğu gelir, meslek ve eğitim durumu gibi çeşitli değişkenler açısından ele alan, bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyalizasyon, siyasal sosyalizasyon, siyasal eğitim, siyasal sosyalizasyon sürecindeki sosyo-ekonomik faktörler

1. Giriş

Genel manada sosyalizasyon sürecinin özel bir yönünü niteleyen siyasal sosyalizasyon (political socialization), toplumun düzen ve istikrarını temin etmek üzere rejimin meşruiyetine inanan yeni üyelerin yetiştirilmesini ifade eder. Diğer bir ifadeyle, toplumlar varlıklarını sürdürebilmek ve yüksek toplumsal ve siyasal ideallerine ulaşmak için, toplumun değer ve ilkelerine bağlı, vatansever bireyler yetiştirme çabası içerisindedirler. Aynı zamanda bireylerin içinde bulunduğu topluma aidiyet hisseden, onun bir üyesi haline gelmesini sağlayan bu iki boyutlu süreç, topluma ait sosyo-politik ve kültürel değerlerin öğrenilmesini karakterize etmektedir. Bu nedenle siyasal sosyalizasyon, terim anlamından anlaşıldığı gibi sadece siyasal norm ve değerlerin değil, aynı zamanda sosyal yapıdaki sosyo-kültürel ve ekonomik karakteristiklerin şekillendirdiği bir süreci ifade etmektedir. Çünkü siyasal hayat, sosyo-kültürel yapıyla iç içe olan ve onun bir yönünü veya parçasını oluşturan, bu yapının değer sistemlerinden etkilenen bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna göre, siyasallaşma (politicization), toplumsal yapıdaki siyasal nitelik taşımayan sosyo-kültürel faktörlerin de rol oynadığı toplumsal karakterli bir oluşum görünümündedir. Nitekim, toplumsal tarih sürecinde yaşanan bütün

* Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü / ELAZIĞ
myesilorman@yahoo.com

toplumsal ve teknolojik gelişmelerin ve bunların genel kültüre yansımalarının, siyasal kültürü ve dolayısıyla siyasal sosyalizasyonu etkilediğine ilişkin çeşitli görüşlere rastlanmaktadır. Mesela, günümüz toplumlarında kitle iletişim araçları, bilgi ve haber verme fonksiyonu sayesinde birer eğitim ve dolayısıyla sosyalizasyon aracı haline gelmişlerdir. Zira Özkalp'in ifade ettiği gibi, eskiden çocuğun sosyalleşmesinde en etkin kurumlar ana-babalar, arkadaş grupları ve öğretmenler iken; çağımız modern toplumlarında özellikle radyo-televizyon ve sinema, dolaylı yoldan toplumsallaşma sürecini etkileyen güçlü kitle iletişim araçları (Özkalp 1993:91) olmuştur. Keza hızlı kentleşme, hızlı sanayileşme gibi, dönem dönem ortaya çıkan olayların, buna konu olan kuşakları ve siyasal kültürlerini etkilediği (Turan 1976:52) ve dolayısıyla bireylerin siyasal tutum ve davranışlarında birtakım farklılıklar yarattığı öne sürülmektedir. Mesela, siyasal uyarıların nispeten yoğun olduğu kent ortamında yaşayan insanların ve –özellikle- erkeklerin siyasal uyarılarıyla daha fazla temas ettikleri için, siyasal sosyalizasyon sürecinde avantaj sahibi oldukları (Tokgöz 1979:36) kabul edilmektedir. Buna paralel bir biçimde Turam da, şehirlerde yaşanan sosyalleşme ile kırsal kesim arasında farklılıklar görülebildiğini vurgulamıştır. O'na göre ülkemizde kırsal kesim insanları dinle sağlam bağları olan, muhafazakar ve büyüklerin sözünden çıkmayan insanlardır. Dolayısıyla din ve gelenek, bireyin yaşamı üzerinde son derece önemli faktörlerdir. Kırsal kesimde liderler ve geleneksel varlıkları (ağa), doğal lider olarak kabul edilen muhtarın (Turam 1994:40-41) kanaat önderi olarak siyasal davranışlar üzerindeki etkinliğine karşın; kentler, siyasal ortamın yoğunluğu, idari merkezlere yakınlığı, nüfusun heterojenliği bakımından köylerden ayrılmaktadır. Bu açıdan, kentlilerin kentin yoğun siyasal ortamında siyasal uyarılara daha fazla maruz kaldıkları öne sürülmektedir (Yeşilorman 1997:38). Keza göç de siyasal sosyalizasyon kalıplarının değiştirilmesi bakımından önemli bir faktör olarak nitelendirilmektedir. Sözgelimi, köyden kente gelerek yerleşen kuşakların, köyde edindikleri kültürün yeni çevreleri ve koşullarıyla uyum sağlamadığını görerek (Turan 1976:52) tutum değişimine yöneldikleri dile getirilmektedir. Yine toplumsal yapıda yaşanan, “*savaşlar, savaş sonrası dönemler, devrim ve darbeler, suikastler, büyük kıtlık, afet, enflasyon, işsizlik, anarşi ortamları*” (Alkan 1982:10; Alkan 1989:137) gibi toplumsal ve siyasal olayların (political and social events), bireylerin siyasal görüş ve davranışlar üzerinde etkili olduğu ileri sürülmektedir. Dolayısıyla siyasal sosyalizasyon, çok sayıda sosyo-ekonomik ve kültürel faktörün etkisiyle oluşan karmaşık bir süreç olarak nitelendirilebilir.

Siyasal sosyalizasyon süreci, aynı zamanda sosyo-kültürel ortamlarda yürütülmesi bakımından da toplumsal bir karakter arz eder. Diğer bir ifadeyle, birey sosyal çevresi tarafından yani, içinde yaşadığı sosyal gruplar aracılığıyla siyasallaştırılır. Nitekim bireyler, doğduğu andan itibaren salt anlamda siyasal nitelikli olmayan aile, arkadaş grubu, okul, sosyal sınıf, etnik ve dini grupların

değerleri kapsamında sosyalleşirler. Söz konusu grupların sahip olduğu sosyo-kültürel değerler kapsamında sosyalleşen bireylerin siyasal tutum ve davranışlarında farklı sosyal karakteristiklerin etkili olması kaçınılmazdır. Zira, farklı sosyo-ekonomik koşullar altında yetiştirilen bireylerin birbirinden farklı davranışlar göstermeleri ve farklı sosyalleşme düzeylerine sahip olmaları, bu süreçte toplumsal faktörlerin önemini ve gücünü ortaya koymaktadır. Ancak yine de, benzer sosyal koşullara sahip insanların benzer siyasal eğilimler gösterdikleri yönünde bir hükme varabilmek, deneysel araştırma sonuçları gerektirir.

Bunun yanı sıra, söz konusu sosyo-kültürel çevre şartları sosyalleşme sürecinde bireyin neyi, ne ölçüde öğreneceğini belirleyici faktörler olarak işlev görürler. Daha açık bir anlatımla, nakledilen siyasal değerlerin benimsenme düzeyi gibi niteliği de, farklı toplumsal kesimlere göre değişiklik arz eder. Bu itibarla, toplumsal yapıya ilişkin değer ve kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen siyasal sosyalleşme sürecinde, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin bireylerin siyasal entegrasyonları arasında birtakım farklılıklar yaratması muhtemeldir. Ayrıca bireyin yetiştirilme tarzı, kişilik yapıları ve eğitim durumları da sosyalleşme sürecine bariz etkide bulunabilecek hususlardır. Mesela otoriter bir ailede büyütülen ya da otoriter eğilimli kişilerin demokratik sistem ile bütünleşmesi, ancak belirli ölçülerde mümkün olabilir. Ayrıca toplumdaki sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin gergin, hatta çatışık olma ihtimali ile kültürün zaman içerisindeki değişimi (Türkkahraman 2000:20) siyasallaşmayı kesintiye uğratabilmektedir. Nitekim Alkan'ın yaptığı çalışmasında, bu siyasallaştırma etkenleri arasında üç düzeyli bir çelişkili etkilemeden söz etmektedir: “Aile-okul-toplumsal ve siyasal çevre” (Kışlalı 1992:88). Ona göre, her etmenin bir öncekinin verdiği siyasal bilincin geçersizliğini ya da gerçek dışılığını vurgulaması, çocuk için bireysel düzeyde olsun, toplumsal-siyasal düzeyde olsun yabancılaşmanın doğmasına; kendisini, çevresini ve birey-toplum arasındaki ilişkileri yeniden tanımlayacak arayışlara girmesine yol açmaktadır (Kışlalı 1992:88). Bir diğer anlatımla, ailenin siyasal rejimin yüce, iyiliksever ve yardımcı olduğu telkinleriyle arkadaş grubunun siyasetin güvenilmez, tehlikeli, sakınılması gereken bir şey olduğu yolundaki etkileri arasında kalan bireyin, bu iki kaynaktan birini tercih edebileceği gibi, hiçbir siyasal tutum geliştirmeyip, siyasal bakımdan kayıtsız kalabilecekleri (Kalaycıoğlu 1983:182) biçiminde sosyalleşme süreci için olumsuz sayılabilecek birtakım olasılıklardan söz edilmektedir. Dolayısıyla bu arayış sürecinin, genç aydın için çeşitli köktenci ideolojilerin gireceği açık bir kapı bıraktığını (Kışlalı,1992:88) öne sürmektedir. Özellikle hızlı toplumsal yapı değişimleri ya da bunalımlarının yaşandığı ülkelerde sosyalleştirme etkenleri arasında görülen bu uyumsuzluk, siyasallaşma sürecinin başarı düzeyini azaltıcı bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, bütün bireyler söz konusu sosyo-kültürel şartlar dolayısıyla siyasal yapıyla aynı ölçüde bütünleşemezler. Zira o vakit,

toplumdaki patolojik durumları açıklamak güçleşebilirdi. Mevcut yapıya güven duymayan, hatta radikal değişimler öngören bireylerin yetişmesi, siyasal sosyalizasyonun bütün insanlarda aynı ölçülerde başarılı olamaması ya da aynı etkiye sahip olmamasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu itibarla, sosyalizasyon sürecine etki eden ve bu süreçte önemli farklılıklar yaratan faktörlere yer vermeden önce siyasallaşmaya kavramsal açıdan ana hatlarıyla temas etmekte yarar görülmektedir.

2. Siyasal Sosyalizasyonun Anlamı ve Muhtevası

Sosyalizasyon terimi çoğu kez onun yerine de kullanılmakla birlikte, siyasal sosyalizasyon kavramının ayrıldığı önemli hususlar bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle siyasal sosyalizasyon süreci, sosyalizasyonun genel kurallarına tabi olsa da, iki terim arasında önemli birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Her şeyden önce, sosyalizasyon genel bir nitelik taşımasına karşın, siyasal sosyalizasyonun onun sadece özel bir yönüne işaret etmesi belirgin bir fark oluşturmaktadır. Yani, siyasal sosyalizasyon; siyasal nitelikli sosyalizasyonu ifade etmektedir. Nitekim, genel manada siyasal sosyalizasyon terimi, “*bireyin siyasal kültürü edinme süreci*” (Türkkahraman 2000:22; Turan 1976:47; Taşdelen 1997:169) olarak tanımlanmaktadır. Tanımda sözü geçen siyasal kültürün siyasal sosyalizasyon sürecinde büyük bir yeri bulunmaktadır. Zira siyasallaşma, siyasal kültürü öğrenme süreci olarak görülür ve “*siyasal kültürler tarafından etkilenir*” (Mara,1998:301). Siyasal kanaat, tutum ve davranışlara yön veren değerler, siyasal kültürü teşkil eden unsurlardır. Yani siyasal sosyalleşme süreci, siyasal kültür konusunda bilgilenmeyle birlikte başlar ve dolayısıyla siyasal kültür yaygınlaştıkça toplumlar siyasallaşabilir (Öztekin 2000:214). Davson-Prewitt (1969:27) de siyasallaşmanın bir ulusun siyasal kültürünü oluşturduğunu, şekillendirdiğini ve eskiden yeniye dönüşürken; bir tampon mekanizma fonksiyonu gördüğünü dile getirmişlerdir. Buna göre, siyasal sosyalizasyon ve siyasal kültür arasındaki ilişkinin tek yönlü olmayıp, karşılıklı etkileşim içerisinde ve toplumun kurumsal yapısı çerçevesinde gerçekleştirildiği öne sürülmektedir.

Siyasal sosyalizasyon kavramı, yukarıda ifade edildiği şekliyle siyasal kültürü öğrenmeden daha geniş kapsamlı ve karmaşık bir süreç olduğunu ortaya koyan değişik tanımları bulunmaktadır. Mesela Avustralya'nın öncü sosyologlarından Connell, terimi çocuğun geniş kapsamlı bir sosyal dünya ile ilişkilerini geliştirmesi ve onu anlamlandırması (Waniganayake-Manjula 1999:34) biçiminde tanımlamaktadır. Kalaycıoğlu da, bireyin bir siyasal insan olarak ortaya çıkması veya siyasal benliğini oluşturması süreci (Kalaycıoğlu 1983:145) olarak tanımlamaktadır. Bir başka görüşe göre ise, siyasal sosyalizasyon; “*siyasal davranışın, bilgilerin, değerlerin doğrudan ve açık bir süreç içinde sosyalleşen kişiye aktarılması*”dır (Alkan 1989:5). Söz konusu tanımların daha ziyade, birey odaklı bir öğrenme sürecini tasvir ettiği görülmektedir.

Oysa siyasal sosyalleşmenin birey kadar, toplumu da kapsayan bir süreç olduğunu vurgulayan tanımlara rastlanmaktadır. Mesela Kışlalı'ya göre siyasal sosyalleşme, siyasal inanç, değer ve davranışların birey tarafından benimsenme veya toplum tarafından bireye öğretilmesi sürecidir (Kışlalı,1992:85). Yine Türkkahraman'ın, "*siyasal değerler ile toplum üyeleri arasında ilişki ve bu siyasal değerlerin bireylere aktarılma süreci*" (Türkkahraman 2000:23) şeklinde tanımladığı siyasal sosyalizasyonu, bireyle toplum arasındaki siyasetle ilgili öğrenme süreci olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla sosyalizasyon sürecinde toplum sosyo-kültürel değerlerin aktarılmasında birey kadar toplumun da aktif rol aldığı genel kabul görmektedir.

Siyasal sosyalizasyona yönelik yaklaşımlarda özellikle dikkati çeken hususlardan biri de, onun bireyin yaşamı boyunca bir kez tabi olup bir daha karşılaşmadığı tamamlanmış bir öğrenme faaliyeti değil, devamlılık gösteren bir süreç olarak kabul edilmesidir. Hatta bunlar içerisinde en yoğun olarak benimsenenin, sosyalleşmeyi bir süreç olarak gören yaklaşım olduğu söylenebilir (Kışlalı 1992:85; Türkkahraman 2000:23; Kalaycıoğlu 1983:145). Söz konusu yaklaşımın bir örneği olarak, bu alandaki önemli çalışmalarıyla tanınan Alkan'ın yaptığı "*sosyal ve siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesi*" (Alkan 1989:8) biçimindeki tanımları verilebilir. Yukarıdaki tanımlarda göze çarpan en belirgin nokta; bireyin, toplumsal yapıdaki değişimlere paralel olarak yaşamı boyunca sürekli bir öğrenme süreci içerisinde bulunduğuudur. Bu süreç aynı zamanda, birey ile sosyo-politik çevre arasındaki etkileşimin zaman içerisinde siyasal tutum ve davranışlarda değişime yol açması ihtimalini de kapsar. Yani siyasal sosyalleşme süreci, sürekli artarak, gelişerek süren bir süreç olmayıp, genellikle belirli yaş veya eşiklerde düzeltmeler, yeniden öğrenme dönemleri içerir (Kalaycıoğlu 1983:180-181). Toplumsal değişimlerin yanı sıra, bireylerin yaşamlarındaki değişimler, mesela statüler arası geçiş ve sosyal hareketlilik imkanları gibi çeşitli sosyo-kültürel etkenlere bağlı olarak değişen siyasal yönelimleri de içermesi, sosyalizasyonun yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunun açık kanıtları olarak kabul edilebilir. Bireyin bu değişen durumlara adaptasyonu ise, yeniden sosyalizasyon ya da resosyalizasyon olarak tabir edilen yeniden öğrenme sürecinin yaşam içerisinde değişen durumlara göre yinelenmesiyle sağlanabilir.

3. Araştırmanın Metodu

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı:

Bilindiği gibi, genel olarak siyasal sosyalizasyon ve özel olarak da çocukluk dönemini konu alan siyasal sosyalizasyon araştırmalarının Türkiye genelinde oldukça sınırlı düzeylerde bulunması ve Batı kaynaklı kuramsal ve uygulamalı çalışmaların da kültürel farklılıklar nedeniyle bireyin nasıl siyasallaştığını

ortaya koymaya yetmediği dikkati çekmektedir. Bu noktadan hareketle, yapılması planlanan uygulamalı araştırmanın temel problemini, genel anlamda siyasal sosyalizasyonun ilköğretim basamağındaki çocuklar üzerinde gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla siyasal rejimler için hayati önem arz eden çocukları siyasal hayata aktif birer vatandaş olarak hazırlamanın ilköğretim düzeyinde ne ölçüde gerçekleştiğinin incelenmesi, çalışmanın esas amacını oluşturmaktadır. Çocuğun siyasal davranışlarını şekillendiren veya siyasal davranışları üzerinde etkili olan sosyo-kültürel faktörlerin saptanması da, araştırmanın yöneldiği başlıca amaçlar arasında yer almaktadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme:

İlköğretim okullarında öğrenim gören çocukların siyasallaşma düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu alan araştırmasında Türkiye'nin Doğu Bölgesinin önemli merkezlerinden biri olan Elazığ ilindeki ilköğretim öğrencileri, çalışma evreni olarak seçilmiştir. Siyasal sosyalizasyonun bireyin sosyo-ekonomik düzeyinden etkilendiği temel varsayımından hareketle, Elazığ şehir merkezinde bulunan okullar, buldukları ve öğrenci kabul ettikleri bölgenin sosyo-ekonomik düzeyine göre yüksek, orta ve düşük olmak üzere üç alt tabakaya ayrılmıştır. Nitekim çocukların aşağı-yukarı yaşadığı çevre veya ona yakın bölgelerden gelmeleri dolayısıyla benzer sosyo-ekonomik düzeye sahip oldukları varsayımından yola çıkılmıştır.

Çalışmada örneklem tespitinde olasılığa dayalı örneklem türlerinden *küme örnekleme* (cluster sampling) ve *tabakalı örnekleme* (stratified sampling) tekniklerinin birlikte kullanılması uygun bulunmuştur. Yukarıda kısmen bahsedilen çalışma evreninin sosyo-ekonomik düzeye göre üç alt kümeye ayrılmasında tabakalı; bu alt kümelere her birini temsil etmek üzere tesadüflik ilkesine bağlı kalınarak üç ayrı okul belirlenmesinde ise, küme örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Buna göre söz konusu okullar, nispeten şehir merkezinde yer alan ve sosyo-ekonomik düzeyi yüksek aile çocuklarının eğitim gördüğü Dumlupınar İÖ. yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgeyi; nispeten şehir merkezini hemen çevreleyen ve sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak belirlenen aile çocuklarının okuduğu Yücel İÖ. orta düzeyi ve şehir merkezinin nispeten dışında yer alan ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük aile çocuklarının öğrenim gördüğü Yakup Şevki İÖ ise, sosyo-ekonomik düzeyi düşük tabakayı temsil etmek üzere tesadüfi yolla seçilmiştir. Bu üç kümeden Dumlupınar İÖ'nün 2104, Yücel İÖ'nün 2000 ve Yakup Şevki'nin 1136 olarak belirlenen toplam öğrenci mevcudu üzerinden yüzde on'luk (%10) bir kısmının örnekleme alınması düşünülmüştür. Ancak sosyo-ekonomik düzeyi düşük alt tabakayı temsil eden Yakup Şevki'nin tam öğrenci mevcudunun diğer iki okula nazaran düşük kalması yüzünden, diğerlerinin yüzde onuna denk gelen 200 kişiye tamamlanmıştır. Dolayısıyla Dumlupınar

İÖ'den evrenin yüzde onuna denk gelen 210 öğrenci, Yücel ve Yakup Şevki İÖ'den ayrı ayrı 200 olmak üzere toplam 610 çocuk örneklem kapsamına alınmıştır.

Bu aşamanın ardından, görüşülecek örnek birimlerin tespitinde tekrar, tabakalı örneklemeden yararlanma ihtiyacı doğmuştur. Çünkü küme örnekleme- sinde bütün alt evrenlerin örnekleme temsil edilmesi söz konusu olmamak- tadır (Balcı 2001:98). Oysa burada belirlenen üç okul kümesinde yer alan bütün cinsiyet, yaş ve sınıf düzeylerinden örnekler alınmak suretiyle sosyo- ekonomik nitelikleri bakımından türdeş olmayan farklı tabakaların evren içerisinde temsil edilerek, örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayımı ortaya konulmuştur. Bu nedenle okulda yer alan her sınıf düzeyindeki öğ- rencilerin birbirleriyle karşılaştırma yapmaya imkan verecek oranda temsil edilebilmesi için ilköğretimde yer alan bütün sınıflar, bu grubun alt evrenleri biçiminde yine tabakalara ayrılmıştır. Her okul için belirlenen örneklem gru- bunda bütün sınıf düzeylerinden örnek alınacak şekilde 8 sınıfa eşit olarak bölünmüş ve böylece her sınıf düzeyinden 25 -Dumlupınar'da 26/27 olmak üzere- kişi alınmıştır. Bu kapsamda, okuldaki her sınıf düzeyini gösteren bu alt tabakalardan kız ve erkek çocuklar arasındaki farklılıkları gözlemleyebil- mek amacıyla 25 öğrenci, 13 ve 12 olmak üzere her iki cinsiyet arasında yaklaşık eşit oranlarda dağıtılmıştır. Böylece son örnek birimlere ulaşılan araştırmada, veri toplama aracı olarak standart bir soru kağıdı kullanılmıştır. Uygulanan soru kağıdının yanı sıra, gözlem ve görüşme gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır.

3.3. Örneklem Grubunun Genel Nitelikleri

Araştırmanın metodu kısmında bahsedilen sınırlılıklar ve örneklem seçimin- deki uygulamalar doğrultusunda sosyo-ekonomik açıdan düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç ayrı kategoriye ayrılan okullar arasından sosyo- ekonomik düzeyi yüksek grubu temsil eden Dumlupınar İÖ. öğrencilerinin ailelerinin aynı zamanda meslek, gelir ve eğitim düzeyi bakımından, orta düzeydeki Yücel İÖ. ve düşük seviyedeki Yakup Şevki İlköğretim'den nispe- ten yüksek olduğu tespit edilerek, seçilen okulların söz konusu üç seviye- yi temsil ettiği yönündeki kontrol de sağlanmıştır. Ardından, bütün okullarda cinsiyet açısından araştırma kapsamına alınan çocukların yaklaşık aynı oran- larda temsil edilmesini sağlamak üzere, okul mevcudu oranında Dumlupınar İlköğretim Okulu'ndan 106 (%50,5) kız, 104 (%49,5) erkek; Yücel İlköğre- timden 99 (%49,5) kız ve 101 (%50,5) erkek; Yakup Şevki İlköğretimden ise 100 (%50,0) kız ve 100 (%50,0) erkek öğrenci örneklem kapsamına alınmış- tır. Daha önce de söz edildiği gibi, ilköğretim okulunun bütün sınıflarına ve dolayısıyla çeşitli yaş gruplarına ilişkin tespitler yapmak amacıyla birinci sınıftan, sekizinci sınıfa kadar bütün sınıflarda okuyan öğrencilere örnekle- me yaklaşık %12,5 oranında temsil edilme imkanı sağlanmıştır. Böylece ör-

neklem grubunda, araştırmanın sınırları doğrultusunda cinsiyet, yaş, öğrenim görölen sınıf ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi bakımından çeşitli seviyelerin yaklaşık eşit oranlarda temsil edildiği gözlenmiştir.

4. Araştırma Bulguları ve Yorumu

4.1. Siyasal Sosyalleştirme Sürecine Tesir Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler

Daha önce ifade edildiği üzere, sosyalleştirme sürecinin özel bir yönüne işaret eden siyasal sosyalleştirme (political socialization), salt siyasal bir oluşum olarak nitelendirilemez. Zira siyasal sosyalleştirme, hem sosyo-kültürel ortamlarda yürütölmeye, hem de sınırlarının sosyo-kültürel faktörler tarafından belirlenmesi dolayısıyla kişinin içinde yaşadığı topluma ve onun değerlerine intibak etmesini kapsayan sosyolojik bir oluşum olarak nitelendirilebilir. Siyasal sosyalleştirmenin toplumsal yapıyla bu denli yakın ilişki içerisinde bulunması, o toplumun sosyo-kültürel yapı özelliklerinin ve dolayısıyla toplumsal eşitlik faktörlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak sosyalleştirme alanına yansımaya imkan verir. Toplumsal yapıdaki eşitlik etkenleri olarak nitelendirilebilecek bu faktörler bireyin neyi, ne ölçüde öğreneceğini belirleyici faktörler olarak işlev görürler. Diğer bir ifadeyle, siyasal sosyalleştirme sürecinde birtakım farklar yaratan ve bireyin öğreneceği siyasal değerlerin nitelik ve düzeyine karar veren sosyo-kültürel faktörlerin varlığından söz edilebilir.

Bilindiği gibi, modern toplumların heterojen yapısı içerisinde değişik kriterlere göre sınıflandırılabilir pek çok toplumsal sınıf, grup ve kategori yer almaktadır. Buna mukabil, modern toplumlarda değişik yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim düzeyindeki bireyler ile birbirinden farklı inanç ve değerlere sahip çeşitli sosyal sınıf, ırk, etnik ve dini grupların bulunması olağandır. Birbirinden farklı sosyo-kültürel ve siyasal değer ve inançlara sahip bu gruplarda sosyalleştirilen bireyler arasında toplumsal yapıya uyum bakımından birtakım farklılıklar bulunması da muhtemeldir. Ayrıca meslek, gelir, eğitim durumu ve toplumsal statünün karakterize ettiği sosyo-ekonomik düzeyin, siyasallaşma sürecinde siyasal dünyayı anlama ve yorumlama hususunda farklı imkan ve yetenekler sağlayacağı açıktır. Dolayısıyla toplumdaki bütün bireylerin söz konusu sosyo-kültürel şartlar dolayısıyla siyasal yapıyla aynı ölçüde özdeşim kurlmaları mümkün görünmemektedir. Bu itibarla, siyasal sosyalleştirme sürecinde söz konusu sosyo-kültürel faktörlerin önemli bir payı olduğu yadsınmaz.

Sosyo-kültürel yapı ile yakından ilişkili olduğu görölen siyasal sosyalleştirmenin gerçekteştirildiği ortamlar da toplumsal bir karakter arz ederler. Dolayısıyla söz konusu toplumsal ortamlar da çocuğu kendi norm ve değerleri çerçevesinde sosyalleştirerek bireyler arasında önemli farklılıklar yaratırlar. Mesela temel sosyalleştirme kurumlarından biri olan aile, bireyin sosyo-kültürel

değerlerle ilk karşı karşıya geldiği toplumsal grup ortamıdır. Bireyin yetiştilmesinde son derece etkili bir faktör olarak kabul edilen ailenin, çocuklarını mensubu olduğu “etniklik”, “din”, “sosyal sınıf”, “eğitim”, “meslek” ve “gelir” (Gamble vd. 1992:97) gibi ebeveyn-çocuk arasındaki ortak sosyal özellikler ve paylaştıkları deneyimler (Hyman 1959:112; Alkan 1989:26) kapsamında sosyalleştirdikleri söylenebilir. Bununla birlikte çocuğun, ailesinin sunduğu sosyo-ekonomik konum dışında bir sosyalleşme ve dolayısıyla sosyal hareketlilik imkanları bulunduğundan söz edilebilir. Arkadaş grubu, okul ve kitle iletişim araçları gibi siyasallaşma sürecinde aktif rol alan çeşitli sosyalleşme araçları, bireye kendi değerlerini aktarmak suretiyle ailesinden farklı değerlerle karşılaşmasına imkan sağlayan unsurlar olarak sayılabilir. Mesela, küme yetkisi önünde tüm grup üyelerinin aynı konumda (Elkin 1995:88) olduğu ve aynı yaş, sosyal çevre ve meslek gibi birtakım benzer özellikler çerçevesinde oluşan arkadaş grupları (peer groups), bireyin ailesinin aktardıklarından farklı ve birey üzerinde çoğu kez aileden daha etkili olan sosyal değerlerle tanışmasına yardımcı olurlar. Yine eğitimin önemli bir sosyal hareketlilik etkeni olduğu bilinmektedir. H. Akyüz’ün belirttiği gibi okul, ailenin çocuğa yansıttığı “kendi öz ve mahalli problemleri” ve “ailelerden gelen sosyal eşitsizlikleri” gideren bir fonksiyona sahiptir (Akyüz 1991:224). Nitekim, Suriye’de farklı mezhep, bölge ve sınıf kökenine rağmen modern orta sınıfın ulusallaşmış eğitim sisteminin ürünü olarak yaratıldığını (Hinnebusch 1990:54) ortaya koyan bulgulara rastlanmaktadır. Buna göre okulun, toplumdaki yerel ve sosyal eşitsizlikleri azaltarak, bütün vatandaşlara rejimin bir üyesi olarak sosyalleşme konusunda fırsat eşitliği sağlayan bir kurum olduğu söylenebilir. Ayrıca, toplumu yeni “bilgi”, “düşünce”, “tutum” ve “görüşlere” açmak ve dış dünya hakkında oturdukları yerden daha fazla bilgi ve düşünce kazanmalarına yardım eden (Sharma 1985:58) kitle araçları da, bilgi ve değer aktarma yönüyle önemli bir sosyalleşme aracı olarak kabul edilmektedirler. Ancak bu durumda da gelir ve eğitim durumuna bağlı olarak iletişim araçları sahipliği ve bu araçlardan yararlanma düzeyi, bireyler arasında önemli farklar yaratabilmektedir. Görünen o ki, siyasallaşma süreci toplumsal yapıdaki pek çok değişken ve onların prizmatik etkilerinin şekillendirdiği karmaşık bir oluşumdur. Bu açıdan, bu bölümde siyasallaşma sürecinde bireylerin siyasal tutum ve davranışlarının oluşmasında kişisel, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisini ortaya koymak üzere söz konusu etkenlerden bazılarının yer verilecektir. Bu faktörlerin siyasal sosyalleşme sürecinin karmaşık işleyişine etkisi genel siyasal yapı, siyasal otorite ve siyasal tercih düzeyinde olmak üzere üç ayrı boyutta ele alınacaktır.

4.1.1. Bireysel Faktörler

4.1.1.1. Cinsiyet: Siyasal sosyalleşme sürecinde cinsiyet faktörünün önemli bir ayırım yarattığı, yani; kız ve erkek çocukların birbirinden farklı tutum ve

davranışlar sergiledikleri (Howell 1982:33-46) öne sürülmüştür. Söz konusu cinsiyetler arası farklılık, genel bir anlayışla kızlar aleyhine yani; erkeklerin kızlardan daha fazla politikayla ilgilendikleri (Levin 1970:359) biçiminde ifade edilmiştir. Kız çocukların siyaset alanında sözü edilen bu ilgisizliğinin nedeni ise; esasen, erkeklerden farklı sosyalleştirilme biçimlerine yani, cinsiyet rollerinin toplumsal nitelikli ana kaynağına bağlanmaktadır. Böylece, sosyal yaşamda erkek çocuklara nazaran daha pasif yetiştirilen kız çocuklarının, aynı tutumları siyasal alanda da sürdürdükleri ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, kadınların siyasal alandaki etkinliği de, “pasiflik”, “terbiye” ve “duygusallık” olarak karakterize edilen “kadının kontrol mitleri” tarafından yönlendirilmektedir (Rinehart 1992:22). Bunun yanı sıra, söz konusu durum Rinehart’ın dediği gibi, daha ziyade kızlara politikanın erkeğe özgü bir faaliyet alanı olarak öğretilmesinden (Rinehart 1986:12) kaynaklandığı fikrini de akla getirmektedir. Dolayısıyla Deutchman’ın da ifade ettiği gibi, cinsiyet rollerine ilişkin sosyalleşme sistemi, kız ve erkeklerde farklı iktidar uyumları ve dolayısıyla farklı siyasallaşma biçimleri oluşturmaktadır (Deutchman 1986:89). Hatta, kız ve erkek çocukların birbirinden farklı zamanlarda siyasallaşmaya başladıkları öne sürülmüştür. Mesela Greenstein, oğlanların kızlara oranla 9 yaş kümesinden itibaren siyasal olmaya başladıklarını söylemektedir (Tokgöz 1979:36). Hyman ise, cinsiyetler arasındaki bu farklılıklarının, okul boyunca devamlı olarak bariz bir biçimde görüldüğünü (Tokgöz 1979:36) dile getirmiştir. Kız çocuklar üzerinde uygulanan bu tarzda bir siyasallaştırma, kuşkusuz onların gelecekte siyasal rejim ile kuracağı ilişkilerin nispeten pasif yönde gerçekleşmesinde başlıca amil olabileceğini düşündürmektedir.

Niemi’nin de ifade ettiği gibi, erkeklerin siyasal alandaki başatlığı öylesine nüfuzlu bir anlayıştır ki; çocukların dahi, babalarını annelerine nazaran daha aktif bir siyasal kişi olarak görmelerine (Rinehart 1992:22,25) yol açmaktadır. Böylece annenin, çocuğun siyasallaşma sürecindeki etkinliği sınırlandırılmış olmaktadır. Bunun yanında, kız çocuklarının onlar için bir model olan anne ile özdeşim kurarak sosyalleştikleri hesaba katılırsa, bu güçsüzlüğün yeni kuşaklarda da yeniden üretilmesi ve sürdürülmesi kaçınılmaz görünmektedir. Yalnız, kadının toplumdaki konumuna ilişkin birtakım kriterlerin bu açıdan belirgin bir fark yaratması mümkündür. Çünkü annelerin yüksek eğitim gibi birtakım avantajlarının, ebeveynler arasındaki cinsiyete dayalı farklılıkları önemsiz kıldığı saptanmıştır (Rinehart 1992:24).

Yine siyasal alandaki mevcut literatüre göre, kızların ‘devlet’ kavramını daha az tanıdıkları ve devlet kurumunu algılamının kızlarda “kişisel”, erkek çocuklarda “kurumsal” düzeyde gerçekleştiği (Alkan 1989:125) belirlenmiştir. Oysa yukarıdaki kuramsal bilgiler ışığında yöneldiğimiz uygulamalı çalışma, öncelikle ele alınan genel siyasal yapı düzeyinde çocukların yaptığı devlet

tanımlarının, cinsiyete göre önemli niteliksel bir farklılık göstermeyip, niceliksel bir farklılık bulunduğunu ortaya koymaktadır (Tablo1). Diğer bir anlatımla, aynı okul gruplarında yapılan tanımların cinsiyetler arasında kapsamdan ziyade, oransal farklılıklar bulunduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra mevcut sonuçlar, çocukların devlet algılarının kız ve erkek çocuklardan ziyade okullar arasında belirgin bir fark olduğunu göstermektedir. Nitekim Dumlupınar (kızların oranı %52,8; erkeklerin oranı %42,3) ve Yakup Şevki İÖ.de (kızların oranı 38,0%; erkeklerin oranı %37,0) devleti vatan, ulus, asker ve bayrak unsurlarıyla açıklayan kız ve erkek çocukların oranlarında büyük bir fark görülmediği gibi, Yücel İÖ.de en yüksek orana sahip olan yasa ve hukuk kuralları sistemi açıklaması ve dolayısıyla devlet algısı bakımından (kızların oranı %32,3; erkeklerin oranı %36,6) kız ve erkek çocuklar arasında açık bir benzerlik bulunduğu saptanmıştır. Kız ve erkek çocuklar yerine, okullar arasında gözlenen devletin tanımına dair farklılığın ise, Yücel İÖ.de gözlenmesi, sosyo-ekonomik bakımdan orta düzey okulları temsil etmesine rağmen siyasal ilgi ve bilgi düzeyi bakımından nispeten en düşük okul olarak saptanmasına bağlanabilir.

Buna paralel olarak, ideal yönetim biçimi konusundaki görüşlerin de cinsiyetler arasında nitelik farklılığından ziyade, oransal birtakım farklılıklar gösterdiği saptanmıştır (Bkz. Tablo 2). Nitekim, demokrasiyi ideal yönetim tarzı olarak görenlerde cinsiyetler açısından herhangi bir farklılık görülmemekle birlikte, demokratik yönetimi tercih edenlerin oranlarında erkeklere nazaran –Dumlupınar’da %80,8; Yücel’de %36,6 ve Yakup Şevki İÖ.de %7,0- Dumlupınar (%84,9), Yücel (%47,5) ve Yakup Şevki İÖ.de (%73,0) olmak üzere bütün okullarda nispeten kızlar lehine bir yoğunluk gözlenmiştir. Öteki yönetim biçimi tercihlerinde ise, bu kez kızlar aleyhine, erkekler lehine bir sonuç elde edilmiştir. O halde mevcut sonuçlara göre, kız çocuklarının demokrasiyi ideal yönetim biçimi olarak kabul etme düzeylerinin nispeten yüksek bulunması, Büyükkaragöz’ün kız ve erkek çocuklar arasındaki demokratik tutum farklılıklarında kızlar lehine sonuçlar elde edildiği (Büyükkaragöz,1995:220) yönündeki bulgularını doğrular niteliktedir. Bununla birlikte, ideal yönetim tarzı konusunda bilgi sahibi olmayanları kapsayan cevapsız seçeneğinin oranı, Dumlupınar İÖ.de erkeklere (%2,9) nazaran kızlarda (%8,5) nispeten daha yüksek iken, hem Yücel İÖ.de kızlara (%21,2) kıyasla erkeklerde (%22,8); hem de Yakup Şevki İÖ.de kızlara (%7,0) nispetle erkeklerde (%11,0) yüksek bulunması ise, kız ve erkek çocuklar arasında bilgi düzeyi bakımından kesin bir hükme ulaşmayı güçleştirmektedir.

Yine genel siyasal yapı düzeyinde ele alınan laiklik ilkesinin benimsenme durumunu gösteren Tablo 3’te, bütün okullar itibarıyla birbirine yakın olmakla birlikte, laikliği olumlu olarak değerlendirenlerin oranı kızlarda, olumsuz değerlendirenlerin oranı ise, erkeklerde nispeten yüksek bulunmuştur.

Zira laikliği inanç özgürlüğü ve çeşitli inançların bir arada yaşaması için zorunlu olarak görenlerin oranı, Dumlupınar'da kızlarda %67,0'ye karşın erkeklerde %59; Yücel'de kızlarda %49,5'e nazaran erkeklerde %36,6; Yakup Şevki İÖ.de kızlarda %54,0 oranına kıyasla erkeklerde %41,0 olarak belirlenmiştir. Laikliği sadece devlet politikası olarak kabul eden, gereksiz gören ve hakkında bilgi sahibi olmayanların bulunduğu nispeten negatif değerlendirmelere gelince durum erkekler lehine dönüşmektedir. Söz konusu görüş, Dumlupınar'da kızlara (%33,0) nazaran erkeklerde %40,4; Yücel'de kızlara (%50,5) oranla erkeklerde %63,4; Yakup Şevki'de ise, kızlara (%46,0) kıyasla erkeklerde %59,0 olarak tespit edilmiştir. Mevcut sonuçlara göre, kızların laiklik hakkındaki görüşlerinin erkeklerle nazaran daha olumlu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Siyasal otorite ve güncel siyasal meseleler düzeyinde siyasallaşma kapsamında değerlendirilen şimdiki cumhurbaşkanını tanıma durumuna cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında ise, çocukların cinsiyet durumlarının oransal bakımdan gözle görülür bir fark yarattığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4). Cumhurbaşkanını tanıyan kız çocukların oranı, önceki tabloda okullar arasında görülen sıralamayı bozmamak kaydıyla, en yüksek orandan düşüğe doğru Dumlupınar (%90,6), Yakup Şevki (%80,0) ve Yücel İÖ.de (%74,7); erkeklerle (Dumlupınar %86,5; Yücel %68,5 ve Yakup Şevki'de %67,0) nazaran daha yüksek bulunmuştur. Cumhurbaşkanını tanımayanların ise, kızlara (Dumlupınar'da %9,4; Yakup Şevki'de %20,0 ve Yücel'de %25,3 olmak üzere) nazaran en az Dumlupınar (%13,5), en fazla Yakup Şevki (%33,0) ve Yücel İÖ.de (%31,7) olmak üzere bütün okullarda daha ziyade erkek öğrenciler oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, literatürde söz edilen devlet kurumunu "kişisel" algılamalarının bir göstergesi olarak kız çocukların hakim siyasal otorite olarak cumhurbaşkanının nispeten daha fazla tanıdıkları ortaya çıkmaktadır.

Hükümetin kurulu olduğu koalisyon partilerini bilme açısından da cinsiyetler arasında çok önemli bir fark görülmemekle birlikte (Bkz Tablo 5), halihazırda hükümet partilerini bilmeyen kız çocuklarının oranı; Dumlupınar (%61,3), Yücel (%83,8) ve Yakup Şevki İÖ. (%52,0) itibarıyla erkeklerle (Dumlupınar'da %65,4; Yücel'de %85,1 ve Yakup Şevki'de %64,0 olmak üzere) nazaran daha düşük bulunmuştur. Buna karşın, koalisyon partilerini bilenler arasında kızların oranının yine Dumlupınar (%38,7), Yücel (%16,2) ve Yakup Şevki İÖ. (%48,0) olmak üzere bütün okullarda erkeklerle (Dumlupınar'da %34,6; Yücel'de %14,9 ve Yakup Şevki'de %36,0) nispetle daha yüksek bulunması, kız çocuklarının siyasal ilgi ve bilgi düzeylerinin erkeklerle nazaran düşük olduğu hipotezini doğrulamadığı biçiminde yorumlanabilir.

Literatürde aynı zamanda kızların erkeklerle nazaran siyasal bilgi ve katılım düzeylerinin de daha düşük seviyelerde olduğu öne sürülmektedir. Nitekim

Burton'un bir araştırmasına göre; "siyasal parti", "oy pusulası", "parti programı" ve "genel seçim" gibi kavramların 5. sınıftan 9. sınıfa kadar her düzeyde erkek çocukların siyasal bilgisinin tutarlı bir üstünlük gösterdiği tespit edilmiştir (Hyman 1959:33). Buna paralel olarak, kızların aktif katılımlarının sınırlı düzeylerde kalması beklenmektedir. Keza bu çalışmada da, siyasal tercihin henüz karar vermeyenlerin Yakup Şevki İÖ. (erkeklerin oranı %35,0, kızların oranı %25,0) hariç, gerek Dumlupınar (kızların oranı %40,6 iken, erkeklerin oranı %31,7) ve gerekse Yücel İÖ.de (kızların oranı %26,3 iken, erkeklerin oranı %21,8) çoğunlukla kızlar olduğunun belirlenmesi, kız çocuklarının siyasal tercihler konusunda daha geç karar verdikleri biçiminde değerlendirilebilir. Buna karşın, Tablo 6, kız ve erkek çocuklar arasında siyasal tercihlerin yönünden ziyade, oransal farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Zira Dumlupınar İÖ.de DYP, ANAP, MHP tercihlerinin hem kız (%38,7), hem de erkeklerde (%34,6) en yoğun olarak gözlenen siyasal tercihler olduğu saptanmıştır. SP, BBP, AKP tercihlerinin daha yoğun olduğu Yücel İÖ.de de kız (%50,5) ve erkeklerin (%46,5) parti tercihlerindeki paralellik göze çarpmaktadır. Keza aynı şekilde Yakup Şevki İÖ.deki kız (%38,0) ve erkek çocukların (%32,0) DYP, ANAP, MHP biçiminde aynı parti üzerinde yoğunlaştıkları tespit edilmiştir.

Uygulamalı çalışma kapsamında elde edilen söz konusu sonuçlar, siyasal sosyalleşme bakımından cinsiyetler arasındaki farklılığın, tahmin edilen aksine kızlar lehine olduğunu hatırlatmayı gerektirecek niteliktedir. Keza, günümüz sosyalleşme araştırmaları, geçmişte sözü edilen cinsiyetler arasındaki farklılıkların, yaşanan sosyo-kültürel gelişmelere paralel olarak zaman içerisinde değiştiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Trevor, kadınların eğitim ve iş yaşamına katılım düzeyi ve dolayısıyla siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkileri önceki kuşağa oranla yükseldiğini ve kız ve erkek çocukları etkileyen siyasal sosyalleşme güçlerinin geçmişe kıyasla günümüzde daha fazla benzerlik gösterdiğini (Trevor 1999:62) öne sürmektedir. Vollebergh de bir araştırmasında, kız çocuklarının siyasetle ilgilenme hususunda erkeklerden çok önemsiz bir farklılık gösterdiğini tespit etmiş ve kız ve erkek çocukların siyasetle ilgilenme düzeylerinin aynı seviyelerde olduğu sonucunu çıkarmıştır (Vollebergh 1990:315). Eyer ise, okuldaki siyasal arenada kızların okul yönetiminde ve bu gruplar içerisinde lider olma hususlarında erkekler kadar aktif olduklarını tespit etmiştir (Conway vd. 1996:436). Hatta Merelman'ın Los Angeles Bölgesi'ndeki araştırmasında ise; kızların -on iki yaş-, demokratik "oyunun kuralları" (rules of the game) ve vatandaşlık yükümlülüklerinin edinilmesinde erkeklerden daha etkili ve bilgili oldukları tespit edilmiştir (Rinehart 1992:24). Bu sonuçlara göre, nispeten eşitlikçi bir toplumsal yapıda yetiştirilen kız çocukların daha fazla başarı göstermelerinin mümkün olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim, bu çalışmadaki veriler genel itibarıyla toplumsal değişimin bir sonucu olarak erkek çocuklarla aynı yetiştirme pren-

sipleri çerçevesinde aynı okulda eğitim gören kız çocuklarının siyasal ilgi, bilgi ve katılım düzeylerinin erkeklerden düşük olmadığı, aksine belirli tutum ve davranışlar bakımından daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.1.2. Yaş: Sosyalleşme denince öncelikle çocukluk dönemi ve bu dönemde edinilen tutum ve davranışlar hatırlanmaktadır. Sosyalleşme araştırmalarının çoğunlukla çocukluk üzerinde yoğunlaşması, kişiliğin temelini erken yaşlarda atıldığı düşüncesinden ve “ilk öğrenilen, sonradan öğrenileni etkiler” (Renshon 1974:70; Davson-Prewitt 1969:24) hipotezinin genel olarak kabul edilmesinden ileri geldiği söylenebilir. Erken yaşlarda edinilen davranışların sürekliliği; Elkin’in de ifade ettiği gibi, çocuğun kendisinden beklenen davranışları öğrenmekle kalmayıp, bunun bir yöntem olarak kavramasından kaynaklanmaktadır (Elkin 1995:10). Zira Dönmezer’in de belirttiği üzere, insanların çocukken öğrendikleri şeyler onların zihinlerinde öyle birtakım izlenimler bırakır ki, bunların ancak, beyin yıkama gibi çok istisnai tecrübeler geçirildiğinde bertaraf olunabilir (Dönmezer 1990:141). Siyasal sosyalizasyonun isim babası Hyman da, 1959 yılında yayınlanan *Political Socialization* adlı kitabında kişilerin siyasal tutumlarını, yaşantılarının çok erken bir döneminde ve tüm olarak öğrendiklerini, sonradan da bu tutumlara sadık kaldıklarını (Tokgöz 1978:82; Duverger,1995:102) öne sürmüştür. Bunu takiben pek çok araştırmacı, çocuklukta ve gençliğin ilk yıllarında kazanılan temel tutumların daha sonraki yıllarda kolay değişmediği hususunda Hyman ile hemfikir olmuşlardır (Graber 1988:45; Kışlalı 1976:117-118). Benzer şekilde Jack ve Dennis de, siyasal yönelimlerin ne kadar erken benimsenirse, bu yönelimlerin sonraki yaşamda aşınmasının daha az muhtemel olduğunu (Chopra 1990:50) söylemekle, erken yaşlarda edinilen siyasal tutumların kolay değişmediğine işaret etmişlerdir. Bunun yanı sıra, benimsenen yaklaşım biçiminin de çocukluk dönemine olan yönelimde etkili olduğu görülmektedir. Mesela Easton ve Dennis gibi işlevselciler, sistemi destekleyici kanaat ve davranışların temellerinin bu yaşlarda atılmasının kalıcı etki bıraktığı (Alkan 1989:23) düşüncesiyle çocukluk dönemiyle daha fazla ilgilenmişlerdir.

Siyasal sosyalizasyon sürecinin ne zaman başladığı, özellikle siyasal olaylara ilişkin soyut düşünme ve öğrenmenin hangi yaşlara tesadüf ettiği ve ne zaman tamamlandığı bu alandaki pek çok araştırmacının yöneldiği temel sorun olmuştur. Bireyin siyasal öğrenmesinin, onun gelişimine paralel olarak gerçekleştiği ve geliştiği genel kabul görmeye birlikte, bu sürecin hangi yaşlarda başladığı konusunda değişik görüşlere rastlanmaktadır. Mesela konuya ilişkin çalışmalarında tanınan Easton ve Dennis, siyasallaşma sürecinin yaklaşık üç yaşında başlayıp, on üç yaşında tamamlandığından (Sharma 1985:39-40) söz etmişlerdir. Alkan da çocuğun 4-5 yaş gibi çok erken dönemlerde dahi, aile dışındaki otoritelerin farkına vardığını; 11-13 yaşlarında da siyasal görüşlerinin biçimlendiğini (Alkan 1989:32) öne sürmüştür. Simon-Merrill

(1998:29) ise, bunun biraz daha geç başladığını yani, çocuğun 7 yaşında bir “bilişsel devrim”e girdiğini ve bunun yaklaşık 13’e kadar devam ettiğini söylemektedir. Nitekim ilköğretimdeki çocukların siyasal bilinç gelişimini konu alan bir dizi araştırma da, ABD ve Tayvan’da benzer biçimde “ulusal simgeler”in benimsenmesi ve siyasal bilincin oluşumunun çok erken yaşlara rastlandığını ortaya koymuştur (Alkan 1989:30). Dolayısıyla daha önce de ifade edildiği gibi çocuk, siyasal sosyalleşme sürecine beklenen zamandan önce girmektedir. Araştırmanın yapıldığı toplumun sosyo-kültürel yapısıyla da doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen bu sonuca göre, ilköğretim dönemi siyasallaşma sürecinin büyük bir kısmının içinde geçtiği bir zaman dilimini kapsamaktadır. İlköğretim dönemi, bu açıdan siyasal sosyalleşme için önemli bir dönem kapsamaktadır.

Ayrıca, çocukluk dönemindeki siyasallaşmanın bir süreç olarak anlaşılabilmesi, çocukluk dönemine ait birtakım özelliklerle birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Nitekim bu araştırmanın konu aldığı çocukluk dönemi ile son çocukluk dönemi olarak nitelendirilen “çete çağı”nı (gang age) (Yavuzer 1994:119) ve ergenliğin de bir bölümünü kapsayan 6-14 yaş dönemini psikologlar, sahip oldukları özelliklere göre değişik kategorilere ayırmışlardır. Bunlardan ilki, soyut düşünme yeteneğinin henüz gelişmediği kabul edilen “Somut İşlemler Dönemi” (Concrete Operational Stage) olarak adlandırılmaktadır. Düşüncenin somuttan soyuta doğru yönelmesi ise, bundan sonraki “Formel İşlemsel Dönem” (Formal Operational Stage) aşamasında mümkün olmaktadır (Yavuzer 1994:115-116). Zira çocuk psikologu Piaget, 11 yaşın altındaki ya da siyasal fenomenle ilişki kuran kavramsal yetenekleri az olan çocukların bu dönemde siyaset hakkında düşünmediklerini ve egosantrik olduklarını, somut ve kişisel olanların dışında bir kavramlaştırma yapmadıklarını öne sürmektedir (Kavanagh 1983:37). Buna göre, çocuğun siyasal dünyayı algılayışı da yaşla birlikte somuttan soyuta doğru bir gelişme göstermektedir. Buna paralel olarak, çocukların siyasal dünyanın özellikle erken çocukluk çağında polis, kraliçe ya da Amerikan başkanı gibi otorite figürlerinin “kişiselleştirme” süreciyle farkına vardıkları ve sistemi bu figürlerle kişiselleştirdikleri (Kavanagh 1983:37) ortaya atılmıştır. Nitekim ABD, İngiltere, Fransa ve Tayvan gibi pek çok ülkede yapılan araştırmalar da çocukların siyasallaşmaya devleti, devlet başkanının şahsında somutlaştırarak başladığını göstermiştir (Alkan 1989:35). Bu, sistemle kurulan ilişkinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Böylece çocuğun yaşa paralel olarak siyasal otorite ve kurumlar hakkındaki bilgi düzeyi arttıkça siyasal otoriteyi soyut ve karmaşık ilişkiler seviyesinde tanıması mümkün olabilmektedir.

Görüldüğü gibi, mevcut literatürde devlet kavramının siyasal otoritenin kişisel varlığında somutlaştırılması, genel olarak gelişmemiş bir tutum olarak kabul edilmektedir. Çünkü Easton-Dennis’in belirttiği gibi, çocuk büyüdükçe artan

ölçüde siyasallaştığı, yani yaşamın siyasal yönünü fark etmesinin güçlendiğine (Easton-Dennis,1969:128) inanılmaktadır. Nitekim bir çalışmaya göre 2 ve 3. sınıf öğrencileri devleti somut bir unsur olan başkan terimi ile açıklarken, 4 ve 8. sınıf çocukları ise oy vermeyi ve meclisi devleti açıklamada kullanabilirler (Simon-Merrill 1998:29). Orta yaşlara doğru ilerledikçe dikkatini otoritenin daha farklı önemli görüşlerine dönülmesi ihtimali vardır. Yaptıkları bir araştırmaya göre Easton ve Dennis, başkanın çocuklar üzerindeki etkisinin 5. sınıfa kadar baskın iken, aşamalı olarak meclisin (congress) onun yerine geçtiğini saptamışlardır. Böylece ortaokula kadar çocukların başkanı devletin temsili sembolü olarak görmesine karşın, daha sonra kanun yapmanın ana kaynağı olarak meclisle özdeşleşmeye yönelim gösterdiklerini saptamışlardır (Easton-Dennis 1970:39). 13 veya 14 yaşlarına gelindiğinde ise Başkan, polis gibi hükümet ve kişisel otoritenin daha az ideal olarak görülmeye başlandığından (Easton-Dennis 1969:128) söz edilmiştir. Bu araştırmada ise, Tablo 7'de görüldüğü gibi çocuklardan alınan cevaplar genel bir hükme ulaşmayı güçleştirmekle birlikte, -Yücel İÖ. hariç- yaş büyüdükçe devleti nispeten literatürdeki tanımlara daha yakın olarak vatan, ulus, asker ve bayrak unsurlarıyla yapılan tanımlamanın oranında bir artış gözlenmiştir. Bunun yanı sıra, devlet unsurunu devlet başkanıyla tanımlayan çocukların oranında yaş yükseldikçe bir azalma kaydedilmesi, yukarıda geçen çocukların yaş artışına paralel olarak siyasal algılarının somuttan soyuta yani, basitten karmaşığa doğru geliştiği yönündeki görüşü destekleyici bir sonuç olarak nitelendirilebilir.

İdeal yönetim biçimi konusundaki görüşler yaş grupları açısından irdelendiğinde ise, yine demokrasi tercihlerinin ağırlığı bütün yaş gruplarında hissedilmekle birlikte, yaş yükseldikçe demokrasiyi ideal yönetim tarzı olarak benimseme oranlarının o nispette arttığı görülmüştür (Bkz. Tablo 8). Demokrasi dışında tabloda göze çarpan en yüksek oran, Yücel İÖ.deki 9-10 yaş grubunun dörtte birinin (%25,5) askeri yönetim tercihi olmuştur. Ancak söz konusu oranın da yaş arttıkça azalma eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Yaş arttıkça bilmeyenlerin seçeneği oranındaki azalma da yaşa bağlı olarak siyasal bilgi ve algılama düzeyindeki artışın bir sonucu olarak nitelendirilebilir.

Tablo 9'a bakarak da yaş artışına bağlı olarak laikliğe pozitif değer atfedenerle, negatif değer yükleyenler arasında ters bir orantı bulunduğu söz edilebilir. Nitekim yaş arttıkça laikliği pozitif değerlendirenlerin oranı artarken, negatif tavrı sergileyenlerin oranında bir azalma görülmüştür. Mesela 7-8 yaş grubunda Dumlupınar'da laikliği inanç özgürlüğünün teminatı olarak görenlere (%32,4) karşı, olumsuz değerlendirenlerin (%67,6), Yücel'de olumlu görüşlere sahip olanlara (%15,0) karşı olumsuz tavrı sergileyenlerin (%85,0), Yakup Şevki'de olumlulara (22,5) karşı olumsuzların (%77,5) oranlarının son derece yüksek olduğu gözlenmiştir. Tabloda laikliğe karşı olumlu

tavırların en yoğun olarak görüldüğü 11-12 yaş grubunda ise, Dumlupınar'da laikliği olumsuz görenlere (%17,9) nazaran olumlu niteleyenlerin (%82,1); Yücel'de olumsuz bakanlara (%27,8) oranla olumlu bulanların (%72,2); Yakup Şevki'de olumsuzlara (%40,0) kıyasla olumlu olanların (%60,0) oranlarında önemli bir artış kaydedilmiştir. Buna göre, yaş arttıkça artan bilgi seviyesine bağlı olarak laikliğe karşı olumlu tavırların da arttığı söylenebilir. Laikliğe karşı olumlu tavırların en yoğun olarak 11-12 yaş grubunda görülmesi ise, konuya ilişkin bilgi düzeyinin artışına bağlı olarak laiklik prensibinin öğrenilmesinin nispeten bu yaş grubuna tesadüf ettiğini düşündürmektedir.

Cumhurbaşkanını tanıma durumunun da, yaş gruplarına göre belirgin bir biçimde anlamlılık gösterdiği saptanmıştır (Bkz. Tablo 10). Nitekim 7-8 yaş grubunda Yakup Şevki (%75,0), Yücel (%60,0) ve Dumlupınar İÖ. (%32,4) itibarıyla cumhurbaşkanını tanımayanların oranındaki yükseklik yaş arttıkça azalırken; tanıyanların oranında büyük artış meydana geldiği gözlenmiştir. Dumlupınar (%98,2), Yakup Şevki (%92,7) ve Yücel İÖ. (%90,7) sıralama düzeninde olmak üzere bütün okullarda cumhurbaşkanını tanıyanların oranının en yüksek olduğu yaş grubunun da, 11-12 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir biçimde, Amerika'da yapılan bir araştırmada da 11 ve 13 yaş grubunun %97'sinin Amerikan Başkanını ismen bildiklerinin ve devlet başkanını kendilerini koruyan ve gözetken bir unsur olarak gördüklerinin (Türkkahraman,2000:35) saptanması, bu yaş grubunun siyasal otoriteyi tanıma açısından da önemli bir dönem olduğunu ortaya koymaktadır. 11-12 yaş grubunun cumhurbaşkanını en çok tanıyan yaş grubu olmasını, nispeten ilköğretimin ikinci kademesi öğrencileri olarak, temel siyasal konular ve güncel siyasal meseleler hususunda nispeten daha fazla bilgi ve deneyim sahibi olmalarıyla izah etmek mümkündür.

Halihazırdaki hükümetin kurulu olduğu koalisyon partilerini bilme ile yaş grupları arasında yine, nispeten anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Nitekim Tablo 11, yaş arttıkça birbiriyle ters orantılı olarak koalisyon partilerini bilmeyenlerin oranı azalırken, bilenlerin oranında artış kaydedildiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, Dumlupınar (%86,5), Yücel (%92,5) ve Yakup Şevki (%77,5) olmak üzere bütün okullarda koalisyonu bilmeyenlerin oranının en yüksek olduğu yaş grubunun; en alt yaş grubu olan 7-8 yaş grubu olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, koalisyon partilerini bilenlerin en yoğun olduğu yaş grubunun ise, Yücel İÖ. hariç (%109) Dumlupınar (%56,4) ve Yakup Şevki İÖ.de (%56,9) 13 ve yukarı yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Koalisyonun hangi partilerden kurulu olduğunu bilenlerin oranının, tablodaki en üst yaş grubu olan 13 ve yukarı yaş grubunda daha yüksek olmasını, yaş artışına paralel olarak çocukların siyasal ilgi, bilgi ve deneyimlerindeki artışın bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Tablo 12’de ise, yaş gruplarına göre çocukların siyasal tercihlerine ilişkin önemli birtakım ipuçlarına rastlanmıştır. Mesela genel itibarıyla 7-8 yaş grubunda siyasal tercihlerini henüz belirleyemeyenlerin oranı Dumlupınar (%56,8), Yücel (%32,5) ve Yakup Şevki İÖ. (%52,5) itibarıyla bütün okullardaki diğer yaş gruplarına nispetle yüksek bulunmuştur. Bunu takip eden 9-10 yaş grubunda ise, siyasal tercihlerin önemli ölçüde belirlendiği açık bir biçimde görülmektedir. Ancak mevcut sonuçlar, oy verilen partilerin yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini söylemeye imkan vermemektedir.

4.1.2. Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler

4.1.2.1. *Sınıf Düzeyi*: Siyasal sosyalizasyon sürecine tesir etmesi beklenen faktörlerden biri de, çocuğun öğrenim gördüğü sınıf düzeyidir. Sınıf düzeyi, bir bakıma yaş faktörüne paralel bir etken görünümündedir. Çünkü yaş arttıkça sınıf düzeyinin de yükselmesine bağlı olarak basitten karmaşığa doğru bir gelişmeden söz etmek mümkündür. Dolayısıyla sınıf düzeyi, yaş değişkeninde sözü edilen gelişme prensiplerine tabi kabul ederek, doğrudan araştırma verilerine yer verilecektir. Keza, yaş değişkeninde olduğu gibi çocuğun sosyalizasyonunun erken sınıf düzeylerine kadar indiğine ilişkin araştırmalar benzer sonuçlar vermektedir. Mesela Alkan’ın naklettiğine göre, ABD’de bazı çocukların, henüz ilkokul üçüncü sınıftayken, propaganda düğmeleri takmak, adaylarla ilgili yazıları okumak, adaylara yardım etmek gibi siyasal eylemlere girdikleri görülmüştür. Siyasal eylemde bulunanların sayısında da sekizinci sınıfa kadar yavaş, fakat düzenli bir artış olduğu izlenmiştir. Altıncı ve sekizinci sınıflardaki çocukların %90’ının ise, adaylarla ilgili yazıları okudukları (Alkan 1989:30) belirlenmiştir. Türkiye’de ise, ilkokul beşinci sınıf çocukları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; bu yaşlarda “*siyasal partiler, liderler, haber okuma ve oy verme konusundaki tutumların çok geniş ölçüde geliştiği*” (Alkan 1989:31) belirlenmiştir. Dolayısıyla yaş değişkeninde olduğu gibi, yükselen sınıf düzeylerinde siyasal öğrenmenin de geliştiği düşüncesi temel kabul edilmektedir.

Siyasal sosyalizasyonun önemli kurumlarından biri olan eğitim, aynı zamanda sınıflar arasında fırsat eşitliği bakımından anlamlı bir fark yaratabilen bir sosyal hareketlilik imkanındır. Ancak, çoğunlukla sosyal ve ekonomik nedenlere dayanan eşitsizlik, bireysel yetenekleri geliştirmede çeşitli sosyal sınıf üyelerine eşit eğitim fırsatları tanınmasını güçleştirmektedir. Bu özelliği ile eğitim, birey ve gruplar arasındaki rekabet veya mücadeleyi alt sosyal sınıflar aleyhine dönüştüren bir unsur görünümündedir. Çünkü Marshall H. Segal’ın dediği gibi, sözü geçen adaletsizlik, bu rekabet için gerekli yeteneklerin kazanılmasını önlemektedir. İşte bu nedenle; “*zorunlu eğitim*”, bütün sosyal sınıflar için önceden gereken deneyimlerle bunu sağlamaya çalışmaktadır (Segal 1976:79). Zira en yetenekli çocukların seçimini temin etmek üzere, devlet sorumluluğunda yürütülen bu eğitimin esas amacı; hangi sınıfa mensup olur-

sa olsun bütün çocuklara yeteneklerini geliştirmede ve üst sosyal pozisyonlar için mücadele etmede eşit fırsatlar vermektir. Doğu Almanya'da Utanç Duvarı'nın kaldırılmasıyla yeni rejimde liderlik konumu için işçi sınıfı ve köylü aile çocuklarının eğitime başlanması bu cümledendir (Borneman 1998:228-229). Bu açıdan değişik sınıflara mensup çocuklar için etkin bir sosyal hareketlilik fırsatı olan eğitim, aynı zamanda siyasallaşma çerçevesinde güçlü bir etkinlik duygusunun geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda ele alınan sınıf düzeyinin genel siyasal yapı seviyesinde siyasallaşmaya etkisine ilişkin anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Bu kapsamda sınıf düzeyi, sadece çocukların laikliğe ilişkin değerlendirme biçimlerinde anlamlı bulunmuştur. Zira, sınıf düzeyine göre çocukların laikliği değerlendirme tarzlarını gösteren Tablo 13, yaş gruplarında olduğu gibi ilk iki sınıfta olumlu değerlendirmelerin nispeten düşük düzeylerde olmasına karşın, laikliğe ilişkin olumlu tavırların Dumlupınar'da 3. sınıftan (%88,5), Yücel'de 5. sınıftan (%92,0), Yakup Şevki'de ise 4. sınıftan (%68,0) itibaren olumsuzlara nazaran büyük bir artış gösterdiği saptanmıştır. Bu sınıflarda olumsuz tavırların oranlarının da, o nispete düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir. Söz konusu sonuçlara göre, okullar arasında farklılık gösteren laiklik ilkesinin öğrenildiği dönemin, Dumlupınar'da 3. sınıfa ve Yakup Şevki İÖ.de 4. sınıfa rastlarken, Yücel'de (5. sınıf) nispeten daha geç bir zamana tesadüf ettiği gözlenmiştir.

Cumhurbaşkanını tanıma durumunun sınıf faktörüyle karşılaştırıldığı Tablo 14'te ise, ilköğretimin ikinci kademesine tekabül eden yaş grubundaki öğrencilerden, cumhurbaşkanını tanıyanların oranı nispeten yüksek bulunmuştur. Okullara göre bir değerlendirme yapıldığında da, ikinci kademedeki cumhurbaşkanını tanıyanların oranındaki yükseklik genel olarak dikkati çekmekle birlikte, Dumlupınar'da cumhurbaşkanını tanıma düzeyinin en yüksek olduğu sınıf, 5. sınıf (%100,0) olarak tespit edilirken; bunun Yücel İÖ.de %96,0 ile 8. sınıf, Yakup Şevki İÖ.de ise, aynı oranda olmak üzere 5, 6 ve 8. sınıf öğrencileri (%96,0) oldukları belirlenmiştir. Cumhurbaşkanını tanıma durumunun, Dumlupınar İÖ.de ilköğretimin birinci kademesinde olmak üzere nispeten daha erken bir sınıf düzeyine tesadüf etmesi, sosyo-ekonomik düzeyi nispeten yüksek olan okul öğrencilerinin siyasal otoriteyi tanıma bakımından nispeten önde oldukları biçiminde yorumlanabilir.

Koalisyonun kurulu olduğu partileri bilme durumunun sınıf değişkenine göre ele alındığı Tablo 15'in de, Yücel İÖ. hariç anlamlılık düzeyi bakımından buna paralel sonuçlar verdiği görülmektedir. Nitekim en alt yaş grubuna denk düşen 1. sınıf öğrencilerinde koalisyonu bilmeyenlerin oranının, Yücel hariç (%88,5), Dumlupınar (% 96,2) ve Yakup Şevki (% 96,0) itibarıyla bu bakımdan tablodaki en yüksek oranı temsil ettiği saptanmıştır. Ancak Yücel İÖ.de 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin koalisyonu bilmeme açısından (%100,0),

1. sınıf öğrencilerinin önünde yer aldıkları tespit edilmiştir. Koalisyon partilerini bilenlerin en yoğun olduğu sınıfların ise, Dumlupınar (%74,1) Yakup Şevki İÖ.de (%76,0) yine nispeten 13 ve yukarı yaş grubuna rastlayan 8. sınıf iken; Yücel İÖ.de 5. sınıf (%84,0) olduğu gözlenmiştir. Buna karşın, yine sınıf düzeyinin çocukların siyasal tercihlerine etkisine ilişkin anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır.

4.1.2.2. Sosyo-Ekonomik Düzey ve Sınıf Yapısı: Bireyin sahip olduğu meslek, gelir ve eğitim düzeyinin belirlediği sosyo-ekonomik statü de, siyasal sosyalleşmede etkili toplumsal faktörlerden biridir. Çünkü insan topluluklarında her biri farklı gelir ve prestije sahip sosyal konum ya da statüler bulunmaktadır. Bu konumlara atfedilen saygınlık veya güç, buna ilişkin değerlerin belirlediği sosyalleşme süreci aracılığıyla ve toplumun üyelerine aktarılır. Çocukların dahi daha ilkököl sıralarında kendilerine karşı gösterilen tavır ve davranışlar yüzünden farkına vardıkları söylenen (Elkin 1995:108) sınıfsal ayırımın oldukça erken dönemlere rastlaması, sınıf yapısının sosyalizasyon sürecindeki etkisini göstermesi bakımından manidardır. Zira, New England'ın bir endüstri kasabasında yapılan bir araştırmada, 3. ve 4. sınıf çocuklarının toplumsal sınıfa ilişkin farklılıkları kavramaya başladıkları; 8. sınıfta ise toplumsal sınıfın değerlerini, kanı ve tutumlarını genel olarak tanıdıkları tespit edilmiştir (Elkin 1995:108). Dolayısıyla bireyler arasında belirgin fark yaratan ve çok erken yaşlarda farkına varılan sınıf yapısı ve değerlerinin, sosyalleşme süreci için büyük anlam ifade eden faktörlerden biri olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki sonuçlara dayalı olarak, sınıf yapısı ve ideolojisinin toplumsal ilişki ve yapılar doğrudan yansımalarının, çocuğun siyasallaştırılmasında ağırlıklı bir yeri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü çocuğun bilinç ve eylemleri gerek aile ve gerekse sosyal çevresi tarafından mensup olduğu sınıfa ait bakış açısıyla biçimlendirilmektedir. Zira Kuzgun'un da ifade ettiği gibi, ana-baba ait oldukları toplumdaki kültürün ve sınıf yapısının bir temsilcisi pozisyonundadır (Kuzgun 1987:55). Zira sahip olunan sosyo-ekonomik düzeye göre değişiklik gösteren ailedeki çocuk yetiştirmeye ilişkin anlayışların önemli siyasal sonuçlar doğurduğu, çeşitli araştırmalarca ortaya konulmuştur. Nitekim yapılan bir çalışmada; eğitim düzeyi yüksek ana-babaların çocuklarına nispeten daha demokrat davrandıkları saptanmıştır (Kuzgun 1987:56). Yine bir başka araştırmada, vasıflı işçi ailelerinden gelenler ile en alt sınıf çocuklarında rejim aleyhtarı tutumların daha fazla olduğu gözlenmiştir (Volgyes 1975:10). Bu açıdan ailenin sosyo-ekonomik statüsüne bağlı olarak değişen çocuk yetiştirme prensiplerinin, çocuğun rejime ait değerlerin benimsenmesinde ve rejimle kurulacak ilişkilerin yönünde anlamlı farklılıklar yaratacağı ortadadır. Söz konusu alt ve üst sosyo-ekonomik düzey arasındaki çocuk yetiştirmeye ilişkin çeşitliliğin, sahip olunan değerlerin farklılığından ileri geldiği söylenebilir. Mesela; kız ve erkek çocuklar arasındaki en bariz

farklılığı; alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların yetiştirilme farklılıklarında bulmak mümkündür. Çocuklar arasında görülen bu ayrılıkların sebebinin, kızlarda “itaat” ve “bağımlılık”; erkeklerde ise bunun aksi davranışlara sevk eden bir eğitim farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir (Kuzgun 1987:67). Burada yukarıdaki sonucun karşıtı mantığıyla, üst sosyo-ekonomik düzey ailelerinin ise, çocuklar arasındaki sosyalleşme farklılıklarını nispeten daha eşitlikçi bir düzeyde gerçekleştirebileceği çıkarımı yapılabilir.

Sosyo-ekonomik statüsü yüksek aile çocuklarının siyasal ilgi ve bilgi düzeylerinin de nispeten yüksek olduğu (Tokgöz 1979:37) öne sürülmektedir. Çünkü sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin sahip olduğu eğitim ve bilgi düzeyi, çocuğun siyasal dünyayı anlamlandırmasında ciddi bir avantaj olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durum, üst sınıf aile çocuklarının büyüklerin konuşmalarını dinleyip özgürce söze karışmaları, politika tartışmaları ve soru sorup görüş belirtmeleri (Yörükoğlu 1984:159) gibi siyasallaştırma avantajlarına sahip oldukları için çocukların siyasal bilgi ve bilinç düzeylerini geliştirdikleri biçiminde açıklanabilir. Ayrıca sahip olunan sosyo-ekonomik varlık ve imkanların, bilginin yanında siyasal katılma arzusu ve gücünü cesaretlendirmesi imkan dahilindedir. Dolayısıyla sosyo-ekonomik düzeye göre bireylere sunulan siyasal değerler, siyasal sistemi etkileyebilme gücü bakımından alt ve üst sosyal sınıflar arasında belirgin bir farklılık oluşturabilir. Bunun güzel bir örneği olarak, Amerika’da yapılan bir araştırmada, demokratik inanç unsurlarına ve Amerika’nın siyasal kurum ve süreçlerine aşırı bağlılık bakımından önemli farklar bulunmamakla birlikte, işçi sınıfına ait vatandaşlık programının siyasal katılım yoluyla yönetimi etkileyebilme inancını –literatürdeki adıyla etkinlik duygusunu- teşvik etmediği (Litt 1970:168) saptanmıştır. Aynı şekilde Alkan da, başta siyasal etkinlik duygusu olmak üzere sistemle kurulan bağın işçi çocuklarında, burjuva çocuklarına nazaran daha düşük düzeylerde (Alkan 1989:130-132) olduğunu ileri sürmüştür. Etkinlik duygusunun zayıflığı katılım düzeyine doğrudan yansıtacağına göre, sosyo-ekonomik düzeyin, siyasal katılma seviyeleri üzerinde de belirli bir etki oluşturduğu söylenebilir.

Sınıf mensubiyeti, aynı zamanda siyasal tercihlerin yönü üzerinde de etkili olan toplumsal faktörlerden biridir. Nitekim mevcut literatüre göre, siyasal tercihlerinin yönü bakımından sosyal sınıflar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Sanayileşmiş ülkelerde yapılan araştırmalarda çiftçi ve işçiler gibi alt gelir grubunda bulunan meslek gruplarının sol partilere; işveren, yönetici gibi üst gelir grubunda yer alanların ise daha çok sağ partilere oy verdiği (Sitembölükbaşı 2001:18) ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerde sağ partiler mevcut düzeni koruyan, sol partiler ise, düzende daha köklü değişiklikler öneren ve toplumsal kesimlerin sorunlarına daha çok sahip çıkan partiler olarak kabul edilmektedirler. Türkiye’deki sol ve sağ partiler bu niteliklere sahip olmakla birlikte, belirli sosyal kesimlerin sadece belirli partilere oy verdikleri tarzında

bir ayırma imkan vermedikleri görülmektedir. Nitekim 1961 ve 1965 seçimlerini inceleyen Abadan ve Yücekök'ün tespitlerine göre, CHP en çok üst ekonomik gruptan, sonra orta ve alt gruptan oy almışken, AP en çok alt, sonra orta ve en az da üst gruplardan oy toplayabilmiştir (Sitembölükbaşı 2001:19-20). Yine Sarıbay'ın 1973 seçimlerine ilişkin çalışmasında “gelişmiş”, “orta gelişmiş” ve “az gelişmiş” şeklinde üçe ayırdığı kesimlerin oy oranlarının CHP'nin en fazla “gelişmiş”, en az “az gelişmiş” illerden oy aldığı; AP'nin oy oranlarının da, gelişmiş ve orta gelişmiş illerden yüksek, az gelişmiş illerden düşük düzeylerde kaldığını göstermiştir. MSP'nin ise, en az gelişmiş illerden, en fazla da az gelişmiş illerden oy topladığı saptanmıştır. Buna göre, salt anlamda olmasa dahi gelişmiş kentlerde sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olanların nispeten daha fazla buldukları varsayımından hareketle, Türkiye'de sanayileşmiş ülkelerdekine aksine sol partiler üst, sağ ve muhafazakar partilerin ise alt ve nispeten orta sosyal sınıfların partileri olarak öne çıktığı söylenebilir (Sitembölükbaşı 2001:19-20). Bu sebeple, Alkan'ın işçi ve orta sınıf çocuklarının siyasal tercihlerine ilişkin değerlendirmelerinin mantıksal boyutu bakımından değil, sözü geçen durumun Türk siyasal yaşamına uyarlanmasından kaynaklanan bir çelişki yarattığını söylemek mümkündür.

Çocuğun siyasallaşmasında etkili faktörlerden biri olarak nitelendirilen sosyo-ekonomik düzeyin, çocuğa ailesinin temin ettiği bir konum veya pozisyon olduğunu hatırlatarak, ailenin sahip olduğu gelir, meslek ve eğitim düzeyi sosyo-ekonomik düzeyi karakterize eden kriterler olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda değerlendirilen baba mesleğinin, genel itibarıyla çocuğun siyasal sosyalizasyonu üzerinde belirgin etkisi olduğuna ilişkin verilere ulaşılamamıştır. Özellikle başta genel siyasal yapı düzeyinde siyasallaşma kapsamında değerlendirilen devlet tanımları olmak üzere, laiklik ilkesinin benimsenme durumu, siyasal otorite kapsamındaki koalisyon partilerini bilme ve siyasal tercihler kapsamındaki çocuğun siyasal tercihleri ile baba mesleği arasında belirgin düzeyde anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı için bu tablolara yer verilmemiştir. Bunun bir örneğini göstermek üzere alınan Tablo 16'daki sonuçlar, Dumlupınar ve Yakup Şevki İÖ.den alınan sonuçlarda baba mesleği ile ideal yönetim biçimi arasında sınırlı düzeyde de olsa bir ilişki bulunduğu biçiminde yorumlanabilir. Nitekim hem Dumlupınar (%85,4), hem Yücel (50,8) hem de Yakup Şevki İÖ.de (%81,8) demokrasinin, serbest meslek sahibi aile çocukları tarafından tercih edildiği gözlenmiştir. Demokrasiyi ideal yönetim biçimi olarak görenlerin en yoğun olduğu ikinci meslek grubu ise; Yakup Şevki İÖ. hariç, Dumlupınar (%83,0) ve Yücel İÖ.de (%50,8) memur ve yüksek memur statüsü olarak belirlenmiştir. Buna karşın, Dumlupınar (%81,8) ve Yakup Şevki İÖ.de (%73,8) demokrasiyi ideal yönetim tarzı olarak gören vasıflı ve vasıfsız işçi meslek mensubu aile çocuklarının da azımsanmayacak oranlarda olduğu saptanmıştır. Diğer yönetim tarzları içerisinde

göze çarpan en belirgin yoğunluğu ise, Yücel İÖ.de askeri yönetim tarzının vasıflı veya vasıfsız işçi (%18,6) ve emekli, vefat etmiş ve işsiz (%25,0) gibi sosyo-ekonomik bakımdan düşük grupta yer alan meslek grupları tarafından nispeten daha fazla tercih edilmesi oluşturmaktadır. Buna göre, demokrasinin çoğunlukla serbest meslek ve memur-yüksek memur ebeveynlerin çocukları tarafından, askeri yönetim tarzının ise, nispeten vasıflı veya vasıfsız işçi ve emekli, vefat etmiş ve işsiz gibi, sosyo-ekonomik bakımdan düşük gruptaki meslek mensubu aile çocukları tarafından tercih edilmesi, baba mesleği ile ideal yönetim tercihleri arasında belirli ölçülerde de olsa bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Yine babalarının mesleki durumlarına göre çocukların cumhurbaşkanını tanıma düzeylerinin incelendiği Tablo 17'de de, baba mesleğine göre cumhurbaşkanını tanıma düzeyinin çok belirgin olmamakla birlikte, anlamlı bir sonuç vermediği görülmüştür. Şöyle ki, Dumlupınar'da cumhurbaşkanını en fazla tanıyanların memur veya yüksek memur çocukları (%93,6) olduğu gözlenirken; Yücel İÖ.de serbest meslek sahiplerinin (%78,0), Yakup Şevki İÖ.de de birbirinin aynı oranlarda memur veya yüksek memur ile emekli, vefat etmiş ve işsiz çocukları (%84) olduğunun saptanması, cumhurbaşkanını tanıma düzeyi ile baba mesleğinin türü arasında ilişki bulunduğuna dair bir hükme varmayı güçleştirmektedir.

Sosyo-ekonomik nitelikli değişkenlerden biri olan gelir düzeyinin de, çocukların devlet tanımları üzerinde herhangi bir fark yaratmadığı tespitler arasında yer almaktadır (Bkz. Tablo 18). Nitekim birbirinden farklı gelir düzeylerine sahip çocukların aynı devlet tanımı üzerinde yoğunlaştıkları saptanmıştır. Bununla birlikte, Yücel İÖ. dışındaki diğer okullarda, bütün gelir gruplarında devletin vatan.,millet., asker ve bayrak unsurlarıyla yapılan tanımlarının, Yücel'de ise, yasa ve hukuk kuralları sistemiyle yapılan tanımların nispeten yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, birbirinden farklı gelir düzeylerine sahip çocukların aynı devlet tanımı üzerinde yoğunlaştıkları saptanmıştır. Dolayısıyla yapılan devlet tanımları üzerinde gelir düzeyinden ziyade, okullar arasında bir farklılıktan söz edilebilir. Bu itibarla, mevcut sonuçlar yaş değişkeni hariç cinsiyet, öğrenim gördüğü sınıf ve gelir düzeyi değişkenlerinin çocukların devlet tanımları üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı biçiminde yorumlanabilir. Araştırma sonuçları, gelir düzeyi ile çocukların siyasal tercihleri arasında bir yargıya varmayı güçleştirmekle birlikte, gelir düzeyi ile parti tercihi arasındaki ilişki düzeyinin, okullar arasında değişiklik gösterdiğini söylemeye imkan vermektedir. Zira Tablo 19'da görüldüğü üzere, Dumlupınar'da gelir düzeyi yükseldikçe DYP, ANAP, MHP; gelir düzeyi düştükçe ise SP, BBP, AKP lehine artan oranlara karşılık, Yücel ve Yakup Şevki'de gelir düzeyi düşük olanların SP, BBP, AKP partilerine oy verdikleri yönünde bir yargıya varmayı sağlayabilecek bir düzenliliğe rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırma

sonuçları, Peltzman modelinde sözü edilen kişinin sadece gerçek gelirini yükseltmek üzere oy verdiği düşüncesini doğrular nitelikte değildir. Çünkü, siyasal davranış üzerinde pek çok sosyo-kültürel etkenin pay sahibi olduğu (Nelson,1994:93-94) açıktır. Bu sonuçlar doğrultusunda Trevor'un parti tercihinde cinsiyet farklılığından ziyade, sınıf farklılığı gibi sosyo-ekonomik faktörlerin etkili olduğuna (Trevor 1999:62) ilişkin görüşüyle iki yönlü tezat teşkil eden bir sonuç elde edilmiş bulunmaktadır.

Bunun hemen akabinde, çocukların cumhurbaşkanını tanıma durumlarının babalarının eğitim düzeyleriyle karşılaştırıldığı Tablo 20 de, Yücel İÖ. hariç cumhurbaşkanını tanıma durumunun babaların eğitim düzeylerine göre değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Nitekim, cumhurbaşkanını en az tanıyanların, gerek Dumlupınar'da (%75,0) ve gerekse Yakup Şevki İÖ.de (%71,3) okur-yazar ve ilkokul mezunu babaların çocukları olduğu saptanmıştır. Buna rağmen, cumhurbaşkanını tanıma oranının en yüksek olduğu kesim, Dumlupınar'da lise ve dengi okul mezunlarının çocukları (%91,4) iken; Yücel'de okur-yazar ve ilkokul mezunlarının çocukları (75,2) ve Yakup Şevki İÖ.de yüksekokul ve fakülte mezunlarının çocukları (%81,8) olduklarının tespit edilmesi, bunun farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip öğrencilerin bulunduğu okullar arasında belirgin bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla araştırma sonuçları, hakim siyasal otorite olarak cumhurbaşkanını tanıma durumunun, babanın meslek ve eğitim durumunu karakterize eden sosyo-ekonomik düzey ile belirli düzeylerde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Annenin eğitim düzeyinin çocuğun ideal yönetim tarzı konusundaki görüşlerine sınırlı da olsa yansıdığını gösteren Tablo 21'e göre ise, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun ideal yönetim tarzı olarak demokrasinin tercihinde bir artış meydana gelmektedir. Bununla birlikte, Yücel ve Yakup Şevki İÖ.de üniversite eğitimi yapmış annelerin sayıca azlığı, bu konuda kesin bir hükme varmayı zorlaştırmaktadır. Tablo 22 ise, annelerin eğitim düzeyi ile koalisyon partilerini bilme durumu arasında Dumlupınar hariç, belirgin bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır. Keza Dumlupınar İÖ.de eğitim düzeyi yükseldikçe koalisyon partilerini bilenlerin oranının bilmeyenlerle ters orantılı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Buna karşın, Yücel ve Yakup Şevki İÖ.de okur-yazar ve ilkokul ile ortaokul mezunu annelerin çocuklarında görülen koalisyon partilerini bilenler lehine oransal yoğunluğun diğer eğitim basamaklarında takip edilmediği saptanmıştır. Böylece, mevcut sonuçlar koalisyon partilerini bilme durumunun annelerin eğitim durumuyla belirli düzeylerde ilişkili bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

5. Sonuç

Siyasal sosyalizasyon, içinde bulunulan toplumun sosyo-kültürel yapı faktörleriyle karşılıklı etkileşim çerçevesinde oluştuğu için, aynı zamanda sosyolojik

bir oluşum olarak kabul edilebilir. Toplumun sosyo-kültürel yapı özellikleri ve eşitsizlik etkenlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak yansıdığı sosyalleşme sürecindeki bireyin neyi, ne ölçüde öğreneceğini tayin eden bu faktörlerin bireyler arasında belirgin bir fark oluşturması kaçınılmazdır. Bunun yanında, modern toplumların birbirinden farklı değer ve inançlara sahip çeşitli grup yapıları, toplumsal yapıya uyum düzeyini belirleyici rol oynayabilir. Dolayısıyla siyasal sosyalleşme, bireysel toplumsal ve kültürel düzeyde çeşitli faktörlerin etkisiyle oluşan bir süreç görünümündedir. Söz konusu faktörlerin sosyalleşme sürecindeki genel siyasal yapı, siyasal otorite ve siyasal tercih boyutlarında yapılan gözlemlerde çarpıcı birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Bütün toplumsal ilişkilerde önemli kişisel etkenlerden biri olan cinsiyet faktörüne ilişkin gözlemler, literatürde sözü edilenlerden farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Nitekim, genel siyasal yapı düzeyinde siyasallaşma bakımından kız ve erkek çocuklar arasında açık bir fark görülmediği gibi, önemli bir benzerlik olduğu tespit edilmiştir. Kız ve erkek çocukların genel siyasal yapı düzeyinde sosyalleşme bakımından nitelikten ziyade niceliksel, yani oransal bazı farklılıklar gösterdikleri gözlenmiştir. Bununla birlikte, siyasal alanda kızlar aleyhine olan genel yargının aksine, cinsiyetler arasında özellikle kızlar lehine belirgin farklılıklar bulunduğunu gösteren sonuçlara rastlanmıştır. Mesela, dünyanın en ideal yönetim biçiminin demokrasi olduğunu öne süren kız çocuklarının oranı, erkeklere nispetle yüksek bulunmuştur. Yine, araştırma kapsamındaki bütün okullar itibarıyla laiklik ilkesini olumlu olarak değerlendirenlerin çoğunlukla kızlar; olumsuz değerlendirenlerin ise, erkek çocuklar olduğu belirlenmiştir. Buna göre, kız çocukların demokratik yönetimi ve laiklik ilkesini benimseme düzeylerinin nispeten yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Siyasal otoriteyi tanıma seviyesinde de kız çocukların siyasallaşma düzeyi erkeklere nazaran daha yüksek bulunmuştur. Nitekim hem halihazırdaki cumhurbaşkanını, hem de hükümeti kuran koalisyon partilerini bilme veya tanıma düzeyi erkeklere oranla kızlarda daha yüksek bulunmuştur. Kızların bu siyasal otoriteleri somut kişilikleri düzeyinde nispeten daha fazla tanımaları, literatürde sözü edilen devlet kurumu üzerindeki kişisel algılarının nispeten yüksek olduğu yönündeki değerlendirmeye paralel bir sonuç olarak nitelendirilebilir. Keza, çocukların siyasal parti tercihlerinin de cinsiyetler arasında sadece oran bakımından küçük farklılıklar bulunduğunun tespit edilmesi, kız ve erkek çocuklar arasında bu açıdan da önemli bir ayırım yapılamayacağını göstermektedir. Ancak, siyasal parti tercihine henüz karar vermeyenlerin, çoğunlukla kız öğrencilerden oluştuğunun saptanması, kızların siyasal tercih davranışlarının nispeten daha geç geliştiği biçiminde yorumlanabilir. Buna göre, genel siyasal yapı ve siyasal otoriteyi tanıma bakımından kızların sosyalleşme düzeyleri erkek çocuklara kıyasla yüksek iken, siyasal parti tercihle-

rinin düşük düzeyde kalması, kız çocukların kuramsal seviyede siyasal yapı ve değerlerini benimseme düzeylerinin nispeten daha yüksek olduğu; ancak toplumsal konumları ve cinsiyet rollerine ilişkin sosyo-kültürel değerler nedeniyle siyasal yaşama katılma boyutunda nispeten erkeklerin gerisinde yer aldıkları biçiminde değerlendirilebilir. Genel olarak siyasal değer ve unsurların benimsenmesinde kız ve erkek çocuklar arasında açık bir fark görülmemesi ise, günümüz toplumlarında yetiştirilme tarzlarındaki değişime bağlı olarak, bütün çocukların nispeten eşitlikçi bir toplumsal yapıda yetiştirilmeleri ve aynı eğitim sürecine tabi olmalarının bir neticesi olarak yorumlanabilir.

Büyüme ve gelişmeye bağlı olarak, soyut öğrenme yeteneğinin gelişmesi anlamında önemli görülen yaş değişkeninin sosyalizasyon sürecindeki etkisini gösteren verilere göre ise, yaş arttıkça çocukların siyasal öğrenmesinin basitten karmaşığa doğru bir gelişme gösterdiği ortaya çıkmıştır. Nitekim, genel siyasal yapı, siyasal otorite ve siyasal tercih olmak üzere bütün boyutlarda yaş yükseldikçe, bilgi ve benimsenme düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Mesela, yapılan devlet tanımlarının, demokrasinin ve laiklik ilkesinin öğrenilme düzeyi, siyasal otoriteleri tanıma ve siyasal tercihlerin belirlenme seviyesinin 7-8 yaş grubundan, 13 ve yukarı yaşlara doğru önemli bir artış gösterdiği gözlenmiştir. Yalnız, soyut düşünme ve öğrenme anlamında siyasallaşmanın yukarıda bahsedilen her bir boyutunun gelişiminin belirli yaş dönemlerine tesadüf ettiği tespit edilmiştir. Nitekim konuya ilişkin bilgi düzeyinin artışına bağlı olarak hem laiklik prensibinin benimsenme, hem de cumhurbaşkanını tanıma düzeyinin en yüksek olduğu dönem, 11-12 yaş grubu olarak belirlenirken, koalisyon partilerini bilme düzeyinin 13 ve yukarı yaşlarda, siyasal tercihlerin belirlenme düzeyinin 9-10 yaşları gibi nispeten daha erken yaşlara tesadüf ettiği gözlenmiştir. Buna göre, mevcut sonuçlar genel seviyede siyasal ilke ve unsurların öğrenilme düzeyinin 11-12 yaşlarında; güncel siyasal olayları takip etmenin 13 ve yukarı yaşlarda ve nispeten daha basit ve somut olan siyasal tercihlerin benimsenmesinin de 9-10 yaşlarında geliştiğini ortaya koymaktadır.

Yaş değişkeninde olduğu gibi, nispeten büyüme ve gelişmeye paralel olarak artan sınıf düzeyi de, siyasal öğrenmenin somuttan soyuta doğru gelişiminde etkili bir faktör olarak kabul edilir. Bu itibarla, sınıf düzeyinin sosyalizasyonun çalışma kapsamındaki boyutlarından, sadece genel siyasal yapı düzeyindeki laikliğin benimsenmesi bakımından anlamlı sonuçlar verdiği saptanmıştır. Zira mevcut sonuçlar, sınıf kademesi arttıkça laikliğe pozitif değer atfedilen ve dolayısıyla laikliğin öğrenilme düzeyinin yükseldiğini ortaya koymuştur. Keza cumhurbaşkanını ve koalisyon partilerini olmak üzere siyasal otoriteyi tanıma düzeylerinin de sınıf düzeyine paralel olarak yükseldiği, özellikle ilköğretimin ikinci kademesinde nispeten daha yüksek bulunduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyinin, yine çocukların siyasal tercihleri üzerinde etkili olduğuna

dair anlamlı sonuçlara ulaşamamıştır. Bu nedenle, sınıf düzeyinin yaşa paralel gelişme düzeyi dışında, beklendiği ölçüde etkili bir unsur olmadığı görülmüştür.

Bireyin siyasal sosyalleşme üzerinde etkin rol oynayan faktörlerden biri de, bireyin sosyo-ekonomik düzeyidir. Zira sosyo-ekonomik düzeyin sosyalleşme sürecindeki önemini bildiği bu çalışmada, örneklem seçiminde kullanılan başlıca faktörlerden biri olmuştur. Nitekim daha önce söz edildiği üzere, şehir merkezinin farklı oturma alanlarında yer alan okullardan, öğrenci aldığı bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan Dumlupınar, orta olan Yücel ve nispeten düşük olan Yakup Şevki İlköğretim Okulu farklı sosyo-ekonomik düzeylerin örneklemde temsil edilmesini sağlamak üzere kapsama alınmıştır. Çünkü, sosyo-ekonomik düzeye ilişkin değerlendirmeler yapılırken, okullar arasındaki değerlendirmelerin esas alınması önemli ipuçları sağlayabileceği düşünülmüştür. Nitekim araştırma sonucunda, sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun siyasallaşması üzerinde en etkili faktörlerden biri olarak kabul eden bu yaklaşımı haklı çıkararak önemli verilere ulaşılmıştır. Zira babanın mesleki durumu, eğitim durumu, gelir düzeyi ve annenin eğitim durumu ile çocuğun sosyalleşme düzeyi arasında çok belirgin bir ilişki tespit edilememekle birlikte, Yücel İlköğretim Okulu'nda askeri yönetim tarzının genellikle bu açıdan statüsü düşük meslek grupları tarafından tercih edilirken, demokrasinin daha ziyade memur, yüksek memur ve serbest meslek sahibi ebeveynlerin çocukları tarafından tercih edilmesi ve yine annenin eğitim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak demokratik yönetim tercihi oranlarındaki artış, sosyo-ekonomik düzey ile çocuğun sosyalleşme arasında sınırlı da olsa bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, mevcut sonuçlar meslek, gelir ve eğitim durumu çerçevesinde değerlendirilen sosyo-ekonomik düzeyin, çocuğun sosyalleşme sürecinde belirli düzeylerde bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi nispeten birbirinden farklı okullar arasında bir karşılaştırma yapıldığında da yine, mevcut sonuçlar sosyo-ekonomik düzeyi nispeten yüksek olan Dumlupınar İlköğretim Okulu öğrencilerinin siyasal ilgi, bilgi ve katılım seviyelerinde sosyalleşme düzeylerinin nispeten yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, sosyalleşme düzeyi bakımından Dumlupınar İlköğretim Okulu'nu sosyo-ekonomik düzeyi nispeten düşük olan Yakup Şevki'deki sonuçların takip etmesi, siyasal yapıya uyum düzeyi açısından sosyo-ekonomik düzeyi orta olan Yücel İlköğretim öğrencilerinden daha yüksek bulunması anlamında oldukça çarpıcı bir sonuçtur. Söz konusu durum, çocukların sosyal bütünleşme düzeylerinin yüksekliği ve milli eğitim ilkeleri doğrultusundaki eğitimin başarısı olarak nitelendirilebilir. Bütün sonuçlar doğrultusunda, toplumsal yapıdaki çeşitli faktörlerin siyasal sosyalleşme

yon sürecine belirli ölçülerde tesir ettikleri; ancak etkisinin gücü derecesinin değişiklik arz ettiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akyüz, Hüseyin (1991), *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: MEB. Yayınları
- Alkan, Türker (1982), *The Political Integration of Europe, A Political Socialization Approach, Content Analysis of the Turkish, French, German and Italian History Textbooks*, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayınları
- _____ (1989), *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Ankara: Gündoğan Yayınları
- Balci, Ali (2001), *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem Yayınları
- Bornemon, John (1998), *Subversions of International Order, Studies in the Political Anthropology of Culture*, Albany: State University of New York Press
- Büyükkaragöz, Savaş (1995), *Yükseköğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*, Ankara: TDV Yayınları
- Chopra, Surendra (1990), "Political Socialization of Youth in Punjab" in Bernhard Claussen, Horst Mueller (Eds.), *Political Socialization of the Young in East and West*, Frankfurt: International Studies in Political Socialization and Political Education, 5: 49-64.
- Conway, Margaret, Damico, Sandra Bowman, Damico, Alfonso J. (1996), "Democratic Socialization in the School" in R.F. Farnen, H. Dekker, R. Meyenberg, D.B. German (Eds.), *Democracy, Socialization and Conflicting Loyalties In East and West*, New York NY: St. Martin's Pres: 421-440
- Davson, Richard E. & Prewitt, Kenneth (1969), *An Analytic Study, Political Socialization*, Boston: Little Brown & Company
- Deutchman, Iva, Ellen (1986), "Socialization to Power: Questions About Women and Politics" in Rita Mae Kelly (Ed), *Gender and Socialization to Power and Politics*, New York: The Haworth Press: 79-91
- Dönmezer, Sulhi (1990), *Sosyoloji*, İstanbul: Beta Yayınları
- Duverger, Maurice (1995), *Siyaset Sosyolojisi Siyasal Bilimin Öğeleri*, (Çev:Ş. Tekeli) İstanbul: Varlık Yayınları
- Easton, David & Dennis, Jack (1969), *Children in the Political System, Origins of Political Legitimacy*, USA: McGraw Hill Inc. Company
- _____ (1970), "The Child's Image of Government" in Roberta S. Sigel (Ed), *Learning About Politics, A Reader in Political Socialization*, New York: Random House Inc.: 31-49
- Elkin, Frederick (1995), *Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması* (Çev:Nazife Güngör), Ankara: Gündoğan Yayınları
- Gamble, John K., Irwin, Zachary T., Redenius, Charles M., Weber, James W. (1992), *Introduction To Political Science*, New Jersey: Prentice Hall

- Graber, Doris A. (1988), *Processing The News, How People Tame The Information Tide* (2nd edition) New York & London: Longman Inc.
- Hinnebusch, Raymond A. (1990), *Authoritarian Power and State Formation in Ba'athist Syria, Army, Party and Peasant*, Boulder, San Francisco & Oxford: Westview Press
- Howell, Martinen V. (1982), "The Influence of Gender Role on Political Socialization: An Experimental Study of Mexican Children", *Women and Politics*: 33-46
- Hyman, Herbert (1959), *Political Socialization, A Study in The Psychology of Political Behavior*, USA: The Free Press
- Kalaycıoğlu, Ersin (1983), *Çağdaş Siyasal Bilim, Teori, Olgu ve Süreçler*, İstanbul: Beta Yayınları
- Kavanagh, Dennis (1983), *Political Science and Political Behaviour*, London: George Allen & Unwin Ltd.
- Kışlalı, A. Taner (1976), "Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri (Bir Alan Araştırması)", *Ankara Üniv., Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXXI (1-4): 117-130
- _____ (1992), *Siyaset Bilimi (Giriş)*, Ankara: İmge Yayınları
- Kuzgun, Yıldız (1987), "Sosyo-Ekonomik Düzey ve Psikolojik İhtiyaçlar", *Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2)
- Levin, Martin L. (1970), "Social Climates and Political Socialization" in Roberta S. Sigel (Ed), *Learning About Politics, A Reader in Political Socialization*, New York: Random House Inc.: 353-362
- Litt, Edgar (1970), "Civic Education, Community Norms and Political Indoctrination" in Norman Adler & Charles Harrington (Eds.) *The Learning of Political Behavior*, Illinois: Scott and Foresman Company: 163-169
- Mara, Gerald M. (1998), "Interrogating the Identities of Excellence: Liberal Education and Democratic Culture in Aristotle's Nicomachean Ethics", *Polity*; 31 (2): 301-310
- Nelson, Phillip (1994), "Voting and Imitative Behavior", *Economic Inquiry*, 32 (1): 92-102
- Özkalp, Enver (1993), *Sosyolojiye Giriş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları*, 87
- Öztekin, Ali (2000), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Siyasal Kitabevi
- Renshon, Stanley A. (1974), *Psychological Needs and Political Behavior, A Theory of Personality and Political Efficacy*, New York: The Free Press
- Rinehart, Sue, Tolleson (1986), "Toward Women's Political Resocialization: Patterns of Predisposition in the Learning of Feminist Attitudes" in Rita Mae Kelly (Ed), *Gender and Socialization to Power and Politics*, New York: The Haworth Press: 11-26
- _____ (1992), *Gender Consciousness and Politics*, New York: Routledge Chapman and Hall Inc.
- Segal, Marshall H. (1976), *Human Behavior And Public Policy. A Political Psychology*, USA: Pergamon Press Inc.

- Sharma, Neena (1985), *Political Socialization and Its Impact on Attitudinal Change Towards Social and Political System* [A Case Study of Harijan Women of Delhi], New Delhi: Inter-India Publications
- Simon, James & Merrill, Bruce D. (1998), "Political Socialization in the Classroom Revisited: The Kids Voting Program", *The Social Science Journal*, 35 (1): 29-43
- Sitembölükbaşı, Şaban (2001), *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler, Isparta Örnek Olay Araştırması (1995-1999)*, Ankara: Nobel Yayınları
- Taşdelen, H. Musa (1997), *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul: KOCAV Yayınları
- Tokgöz, Oya (1978), "Siyasal Toplumsallaştırmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi" Ankara Üniv., *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXXIII (3-4): 79-92
- _____ (1979), *Siyasal Haberleşme ve Kadın, 1973 Genel Seçiminde Ankara'nın Çankaya İlçesinde Yapılan Alan Araştırması*, Ankara: Sevinç Matbaası
- Trevor, Margaret C. (1999), "Political Socialization, Party Identification and the Gender Gap", *Public Opinion Quarterly*, Spring 63 (1): 62-63
- Turam, Emir (1994), *Medyanın Siyasi Hayata Etkileri*, İstanbul: İrfan Yayınları
- Turan, İltar (1976), *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul: Der Yayınevi
- Türkkahraman, Mimar (2000), *Türkiye'de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm*, İstanbul: Birey Yayınları
- Volgyes, Ivan (1975), "Political Socialization in Eastern Europe: A Conceptual Framework" in Ivan Volgyes (Ed.) *Political Socialization in Eastern Europe, A Comparative Framework*, USA: Praeger Publisher Inc.: 1-30
- Vollebergh, Wilma (1990), "Political Involvement and Political Intolerance in Adolescence" in Bernhard Claussen, Horst Mueller (Eds.), *Political Socialization of the Young in East and West*, Frankfurt: International Studies in Political Socialization and Political Education Vol:5: 307-323
- Waniganayake, Manjula & Donegan, Barbara (1999), "Political Socialization During Early Childhood" *Australian Journal of Early Childhood* 24(1): 34-42
- Yavuzer, Haluk (1994), *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yeşilorman, Mehtap (1997), *Demokratik Kültürün Edinilmesinde Şehirlileşmenin Rolü: Elazığ Örneği*, Elazığ: Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Yörükoğlu, Atalay (1984), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Ankara: Aydın Kitabevi

Tablo 3. Laikliği Gerekli Kılan Sebeplerin Cinsiyete Göre Dağılımı					
Okullar	Cinsiyet Durumu	Laik. Ger. Sebepleri	İnanç Özgürlüğü/ Çeş. inanç bir arada yaşa.	Devlet Politikası Gereksiz/ Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Kız	Sayı %	71 67,0%	35 33,0%	106 100,0%
	Erkek	Sayı %	62 59,6%	42 40,4%	104 100,0%
	Toplam	Sayı %	133 63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Kız	Sayı %	49 49,5%	50 50,5%	99 100,0%
	Erkek	Sayı %	37 36,6%	64 63,4%	101 100,0%
	Toplam	Sayı %	86 43,0%	114 57,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Kız	Sayı %	54 54,0%	46 46,0%	100 100,0%
	Erkek	Sayı %	41 41,0%	59 59,0%	100 100,0%
	Toplam	Sayı %	95 47,5%	105 52,5%	200 100,0%

$\chi^2 = 1.1,226$ Sd= 1 p>0,05 Anlamlılık= 0,286
 2. 3,374 0,066
 3. 3,388 0,066

Tablo 4. Cumhurbaşkanı Tanıma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı					
Okullar	Cinsiyet Durumu	Cum. Tanı. Durumu	A.N. SEZER	Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Kız	Sayı %	96 90,6%	10 9,4%	106 100,0%
	Erkek	Sayı %	90 86,5%	14 13,5%	104 100,0%
	Toplam	Sayı %	186 88,6%	24 11,4%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Kız	Sayı %	74 74,7%	25 25,3%	99 100,0%
	Erkek	Sayı %	69 68,3%	32 31,7%	101 100,0%
	Toplam	Sayı %	143 71,5%	57 28,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Kız	Sayı %	80 80,0%	20 20,0%	100 100,0%
	Erkek	Sayı %	67 67,0%	33 33,0%	100 100,0%
	Toplam	Sayı %	147 73,5%	53 26,5%	200 100,0%

$\chi^2 = 1.841$ Sd= 1 p>0,05 Anlamlılık= 0,359
 2. 1,015 0,314
 3. 4,388 0,037

Tablo 5. Hükümet Partilerini Bilme Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı					
Okullar	Cinsiyet Durumu	Koalis. Bil. Durumu	Bilmeyenler	Bilenler (DSP,MHP,ANAP)	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Kız	Sayı %	65 61,3%	41 38,7%	106 100,0%
	Erkek	Sayı %	68 65,4%	36 34,6%	104 100,0%
	Toplam	Sayı %	133 63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Kız	Sayı %	83 83,8%	16 16,2%	99 100,0%
	Erkek	Sayı %	86 85,1%	15 14,9%	101 100,0%
	Toplam	Sayı %	169 84,5%	31 15,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Kız	Sayı %	52 52,0%	48 48,0%	100 100,0%
	Erkek	Sayı %	64 64,0%	36 36,0%	100 100,0%
	Toplam	Sayı %	116 58,0%	84 42,0%	200 100,0%

$\chi^2 = 1,373$
2,066
3,2,956

Sd= 1

p>0,05

Anlamlılık= 0,546
0,798
0,086

Tablo 6. Öğrencilerin Siyasal Tercihlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı							
Okullar	Cinsiyet Durumu	S.Partiler	DYP,ANAP, MHP	DSP	SP,BBP, AKP	Henüz karar vermeyenler	Toplam
Dumlupınar İÖ.	Kız	Sayı %	41 38,7%	-	22 20,8%	43 40,6%	106 100,0%
	Erkek	Sayı %	36 34,6%	7 6,7%	28 26,9%	33 31,7%	104 100,0%
	Toplam	Sayı %	77 36,7%	7 3,3%	50 23,8%	76 36,2%	210 100,0%
Yücel İÖ.	Kız	Sayı %	22 22,2%	1 1,0%	50 50,5%	26 26,3%	99 100,0%
	Erkek	Sayı %	29 28,7%	3 3,0%	47 46,5%	22 21,8%	101 100,0%
	Toplam	Sayı %	51 25,5%	4 2,0%	97 48,5%	48 24,0%	200 100,0%
Yakup Şevki İÖ.	Kız	Sayı %	38 38,0%	5 5,0%	32 32,0%	25 25,0%	100 100,0%
	Erkek	Sayı %	32 32,0%	3 3,0%	30 30,0%	35 35,0%	100 100,0%
	Toplam	Sayı %	70 35,0%	8 4,0%	62 31,0%	60 30,0%	200 100,0%

$\chi^2 = 1,9,342$
2,2,367
3,2,745

Sd= 3

p>0,05

Anlamlılık= 0,025
0,500
0,433

Tablo 7. Öğrencilerin Devleti Tanımladıkları Özelliklerin Yaşlara Göre Dağılımı							
Okullar	Yaş Grupları	Devleti Tanımla Özellikler	Devlet Başkanı	Ya-sa/Hukuk Kuralları Sistemleri	Vatan, millet, asker, bayrak unsurları	Cevapsız	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	10 27,0%	13 35,1%	10 27,0%	4 10,8%	37 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	13 21,0%	19 30,6%	29 46,8%	1 1,6%	62 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	5 8,9%	18 32,1%	26 46,4%	7 12,5%	56 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	- -	15 27,3%	35 63,6%	5 9,1%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	28 13,3%	65 31,0%	100 47,6%	17 8,1%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	9 22,5%	8 20,0%	11 27,5%	12 30,0%	40 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	16 31,4%	9 17,6%	11 21,6%	15 29,4%	51 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	4 7,4%	28 51,9%	16 29,6%	6 11,1%	54 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	2 3,6%	24 43,6%	21 38,2%	8 14,5%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	31 15,5%	69 34,5%	59 29,5%	41 20,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	23 57,5%	3 7,5%	3 7,5%	11 27,5%	40 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	11 23,4%	16 34,0%	14 29,8%	6 12,8%	47 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	2 3,6%	17 30,9%	24 43,6%	12 21,8%	55 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	2 3,4%	18 31,0%	34 58,6%	4 6,9%	58 100,0%
	Toplam	Sayı %	38 19,0%	54 27,0%	75 37,5%	33 16,5%	200 100,0%

$\chi^2 = 1.27,788$ Sd= 9 p<0,05 C= 0.345 Anlamlılık= 0,001
 2. 39,067 0.404 0,000
 3. 78,371 0.531 0,000

Tablo 8. Öğrencilerin İdeal Yönetim Biçimi Tespitlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı								
Okullar	Yaş Grup.	İd. Yön. Biçimi	Askeri Yönetim	Kral/Azın. Yönetimi	Dini Yönetim	Demokrasi	Cevapsız	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	- -	1 2,7%	2 5,4%	30 81,1%	4 10,8%	37 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	2 3,2%	4 6,5%	3 4,8%	50 80,6%	3 4,8%	62 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	1 1,8%	3 5,4%	4 7,1%	44 78,6%	4 7,1%	56 100,0%
	13-yukarı Yaşlar	Sayı %	2 3,6%	2 3,6%	- -	50 90,9%	1 1,8%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	5 2,4%	10 4,8%	9 4,3%	174 82,9%	12 5,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	5 12,5%	7 17,5%	2 5,0%	7 17,5%	19 47,5%	40 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	13 25,5%	4 7,8%	7 13,7%	12 23,5%	15 29,4%	51 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	9 16,7%	3 5,6%	7 13,0%	31 57,4%	4 7,4%	54 100,0%
	13-yukarı Yaşlar	Sayı %	7 12,7%	1 1,8%	7 12,7%	34 61,8%	6 10,9%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	34 17,0%	15 7,5%	23 11,5%	84 42,0%	44 22,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	7-8 Yaş	Sayı %	3 7,5%	2 5,0%	2 5,0%	26 65,0%	7 17,5%	40 100,0%
	9-10 Yaş	Sayı %	3 6,4%	5 10,6%	5 10,6%	28 59,6%	6 12,8%	47 100,0%
	11-12 Yaş	Sayı %	6 10,9%	3 5,5%	5 9,1%	38 69,1%	3 5,5%	55 100,0%
	13-yukarı Yaşlar	Sayı %	1 1,7%	1 1,7%	3 5,2%	51 87,9%	2 3,4%	58 100,0%
	Toplam	Sayı %	13 6,5%	11 5,5%	15 7,5%	143 71,5%	18 9,0%	200 100,0%

Tablo 9. Laikliği Gerektiren Sebeplerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı					
Okullar	Yaş Grup.	Laik. Ger. Sebepleri	İnanç Özgür./ Çeş. inanç. bir. yaşa.	Devlet Politikası Gerek-siz/ Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	12 32,4%	25 67,6%	37 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	41 66,1%	21 33,9%	62 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	46 82,1%	10 17,9%	56 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	34 61,8%	21 38,2%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	133 63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	6 15,0%	34 85,0%	40 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	12 23,5%	39 76,5%	51 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	39 72,2%	15 27,8%	54 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	29 52,7%	26 47,3%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	86 43,0%	114 57,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	9 22,5%	31 77,5%	40 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	23 48,9%	24 51,1%	47 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	33 60,0%	22 40,0%	55 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	30 51,7%	28 48,3%	58 100,0%
	Toplam	Sayı %	95 47,5%	105 52,5%	200 100,0%

X²= 1.24,009
2.41,620
3.13,925

Sd= 3

p<0,05

C= 0,320
0,415
0,255

Anlamlılık= 0,000
0,000
0,003

Tablo 10. Cumhurbaşkanını Tanıma Durumunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı					
Okullar	Yaş Grup.	Cum.Tanı. Durumu	A. N. SEZER	Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	25 67,6%	12 32,4%	37 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	57 91,9%	5 8,1%	62 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	55 98,2%	1 1,8%	56 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	49 89,1%	6 10,9%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	186 88,6%	24 11,4%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	16 40,0%	24 60,0%	40 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	29 56,9%	22 43,1%	51 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	49 90,7%	5 9,3%	54 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	49 89,1%	6 10,9%	55 100,0%
	Toplam	Sayı %	143 71,5%	57 28,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	7-8 yaş	Sayı %	10 25,0%	30 75,0%	40 100,0%
	9-10 yaş	Sayı %	33 70,2%	14 29,8%	47 100,0%
	11-12 yaş	Sayı %	51 92,7%	4 7,3%	55 100,0%
	13-yukarı yaşlar	Sayı %	53 91,4%	5 8,6%	58 100,0%
	Toplam	Sayı %	147 73,5%	53 26,5%	200 100,0%

X²= 1.21,978
2.43,002
3.68,526

Sd= 3

p<0,05

C= 0,308
0,421
0,505

Anlamlılık= 0,000
0,000
0,000

Tablo 13. Laikliği Gerekli Kılan Sebeplerin Sınıflara Göre Dağılımı					
Okullar	Sınıflar	Laik. Ger. Sebepleri	İnanç Özgür./Çeş. inanç. bir arada yaşaması	Devlet Politikası, Gereksiz Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	1. sınıf	Sayı 7 %	26,9%	19 73,1%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı 9 %	34,6%	17 65,4%	26 100,0%
	3. sınıf	Sayı 23 %	88,5%	3 11,5%	26 100,0%
	4. sınıf	Sayı 19 %	73,1%	7 26,9%	26 100,0%
	5. sınıf	Sayı 23 %	88,5%	3 11,5%	26 100,0%
	6. sınıf	Sayı 19 %	70,4%	8 29,6%	27 100,0%
	7. sınıf	Sayı 15 %	57,7%	11 42,3%	26 100,0%
	8. sınıf	Sayı 18 %	66,7%	9 33,3%	27 100,0%
	Toplam	Sayı 133 %	63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	1. sınıf	Sayı 4 %	15,4%	22 84,6%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı 5 %	20,8%	19 79,2%	24 100,0%
	3. sınıf	Sayı 3 %	12,0%	22 88,0%	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı 7 %	28,0%	18 72,0%	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı 23 %	92,0%	2 8,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı 18 %	72,0%	7 28,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı 14 %	56,0%	11 44,0%	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı 12 %	48,0%	13 52,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı 86 %	43,0%	114 57,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	1. sınıf	Sayı 1 %	4,0%	24 96,0%	25 100,0%
	2. sınıf	Sayı 10 %	40,0%	15 60,0%	25 100,0%
	3. sınıf	Sayı 10 %	40,0%	15 60,0%	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı 17 %	68,0%	8 32,0%	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı 19 %	76,0%	6 24,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı 10 %	40,0%	15 60,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı 13 %	52,0%	12 48,0%	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı 15 %	60,0%	10 40,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı 95 %	47,5%	105 52,5%	200 100,0%

$\chi^2 =$ 1. 40,340
2. 60,045
3. 34,787

Sd= 7

p<0,05

C= 0,401
0,481
0,385

Anlamlılık= 0,000
0,000
0,000

Tablo 14. Cumhurbaşkanı Tanıma Durumunun Sınıflara Göre Dağılımı					
Okullar	Sınıflar	Cumhur. Tan. Duru.	A.N. SEZER	Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	1. sınıf	Sayı 16 61,5%	16 61,5%	10 38,5%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı 22 84,6%	22 84,6%	4 15,4%	26 100,0%
	3. sınıf	Sayı 24 92,3%	24 92,3%	2 7,7%	26 100,0%
	4. sınıf	Sayı 25 96,2%	25 96,2%	1 3,8%	26 100,0%
	5. sınıf	Sayı 26 100,0%	26 100,0%	-	26 100,0%
	6. sınıf	Sayı 25 92,6%	25 92,6%	2 7,4%	27 100,0%
	7. sınıf	Sayı 23 88,5%	23 88,5%	3 11,5%	26 100,0%
	8. sınıf	Sayı 25 92,6%	25 92,6%	2 7,4%	27 100,0%
	Toplam	Sayı 186 88,6%	186 88,6%	24 11,4%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	1. sınıf	Sayı 12 46,2%	12 46,2%	14 53,8%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı 3 12,5%	3 12,5%	21 87,5%	24 100,0%
	3. sınıf	Sayı 18 72,0%	18 72,0%	7 28,0%	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı 20 80,0%	20 80,0%	5 20,0%	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı 23 92,0%	23 92,0%	2 8,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı 23 92,0%	23 92,0%	2 8,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı 20 80,0%	20 80,0%	5 20,0%	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı 24 96,0%	24 96,0%	1 4,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı 143 71,5%	143 71,5%	57 28,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	1. sınıf	Sayı 1 4,0%	1 4,0%	24 96,0%	25 100,0%
	2. sınıf	Sayı 11 44,0%	11 44,0%	14 56,0%	25 100,0%
	3. sınıf	Sayı 17 68,0%	17 68,0%	8 32,0%	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı 23 92,0%	23 92,0%	2 8,0%	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı 24 96,0%	24 96,0%	1 4,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı 24 96,0%	24 96,0%	1 4,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı 23 92,0%	23 92,0%	2 8,0%	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı 24 96,0%	24 96,0%	1 4,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı 147 73,5%	147 73,5%	53 26,5%	200 100,0%

Tablo 15. Hükümetteki Partileri Bilmenin Sınıflar Üzerine Dağılımı					
Okullar	Sınıflar	Koalis. Bil. Durumu	Bilmeyenler	Bilenler (DSP,MHP,ANAP)	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	1. sınıf	Sayı %	25 96,2%	1 3,8%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı %	16 61,5%	10 38,5%	26 100,0%
	3. sınıf	Sayı %	26 100,0%	-	26 100,0%
	4. sınıf	Sayı %	13 50,0%	13 50,0%	26 100,0%
	5. sınıf	Sayı %	11 42,3%	15 57,7%	26 100,0%
	6. sınıf	Sayı %	18 66,7%	9 33,3%	27 100,0%
	7. sınıf	Sayı %	17 65,4%	9 34,6%	26 100,0%
	8. sınıf	Sayı %	7 25,9%	20 74,1%	27 100,0%
	Toplam	Sayı %	133 63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	1. sınıf	Sayı %	23 88,5%	3 11,5%	26 100,0%
	2. sınıf	Sayı %	24 100,0%	-	24 100,0%
	3. sınıf	Sayı %	25 100,0%	-	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı %	25 100,0%	-	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı %	4 16,0%	21 84,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı %	21 84,0%	4 16,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı %	25 100,0%	-	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı %	22 88,0%	3 12,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı %	169 84,5%	31 15,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	1. sınıf	Sayı %	24 96,0%	1 4,0%	25 100,0%
	2. sınıf	Sayı %	16 64,0%	9 36,0%	25 100,0%
	3. sınıf	Sayı %	21 84,0%	4 16,0%	25 100,0%
	4. sınıf	Sayı %	13 52,0%	12 48,0%	25 100,0%
	5. sınıf	Sayı %	8 32,0%	17 68,0%	25 100,0%
	6. sınıf	Sayı %	19 76,0%	6 24,0%	25 100,0%
	7. sınıf	Sayı %	9 36,0%	16 64,0%	25 100,0%
	8. sınıf	Sayı %	6 24,0%	19 76,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı %	116 58,0%	84 42,0%	200 100,0%

Okullar	Baba Mesleği	İd. Yön. Biçimi	Askeri Yönetim	Kral/Azın. Yönetimi	Dini Yönetim	Demokrasi	Cevapsız	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	1 4,5%	2 9,1%	- -	18 81,8%	1 4,5%	22 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	2 2,1%	3 3,2%	5 5,3%	78 83,0%	6 6,4%	94 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	1 1,1%	4 4,5%	4 4,5%	76 85,4%	4 4,5%	89 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	1 20,0%	1 20,0%	- -	2 40,0%	1 20,0%	5 100,0%
	Toplam	Sayı %	5 2,4%	10 4,8%	9 4,3%	174 82,9%	12 5,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	13 18,6%	7 10,0%	10 14,3%	27 38,6%	13 18,6%	70 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	5 12,8%	3 7,7%	3 7,7%	17 43,6%	11 28,2%	39 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	8 13,6%	1 1,7%	8 13,6%	30 50,8%	12 20,3%	59 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	8 25,0%	4 12,5%	2 6,3%	10 31,3%	8 25,0%	32 100,0%
	Toplam	Sayı %	34 17,0%	15 7,5%	23 11,5%	84 42,0%	44 22,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	4 4,8%	4 4,8%	8 9,5%	62 73,8%	6 7,1%	84 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	1 2,6%	5 13,2%	1 2,6%	25 65,8%	6 15,8%	38 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	1 3,0%	1 3,0%	1 3,0%	27 81,8%	3 9,1%	33 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	1 15,6%	1 2,2%	5 11,1%	29 64,4%	3 6,7%	45 100,0%
	Toplam	Sayı %	13 6,5%	11 5,5%	15 7,5%	143 71,5%	18 9,0%	200 100,0%

Okullar	Mesleki Durum	Cum.Tanıma Durumu	A. N. SEZER	Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	19 86,4%	3 13,6%	22 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	88 93,6%	6 6,4%	94 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	76 85,4%	13 14,6%	89 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	3 60,0%	2 40,0%	5 100,0%
	Toplam	Sayı %	186 88,6%	24 11,4%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	48 68,6%	22 31,4%	70 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	26 66,7%	13 33,3%	39 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	46 78,0%	13 22,0%	59 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	23 71,9%	9 28,1%	32 100,0%
	Toplam	Sayı %	143 71,5%	57 28,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Vasif- lı/Vasifsız İşçi	Sayı %	56 66,7%	28 33,3%	84 100,0%
	Memur/ Y.Memur	Sayı %	32 84,2%	6 15,8%	38 100,0%
	Serbest M.	Sayı %	21 63,6%	12 36,4%	33 100,0%
	Em./Vef.,İşsiz	Sayı %	38 84,4%	7 15,6%	45 100,0%
	Toplam	Sayı %	147 73,5%	53 26,5%	200 100,0%

Tablo 18. Öğrencilerin Devleti Tanımladıkları Özelliklerin Gelir Durumuna Göre Dağılımı							
Okullar	Gelir Durumu	Dev.Tanı. Özellikler	Devlet Başkanı	Ya-sa/Hukuk Kuralları Sistemi	Vatan,millet., asker,bayrak unsurları	Cevapsız	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	163 milyon TL'den az	Sayı %	1 20,0%	2 40,0%	2 40,0%	-	5 100,0%
	163-300 milyon TL	Sayı %	5 15,2%	9 27,3%	16 48,5%	3 9,1%	33 100,0%
	310-450 milyon TL	Sayı %	11 22,9%	9 18,8%	25 52,1%	3 6,3%	48 100,0%
	460-600 milyon TL	Sayı %	3 6,1%	23 46,9%	21 42,9%	2 4,1%	49 100,0%
	610-750 milyon TL	Sayı %	4 18,2%	6 27,3%	12 54,5%	-	22 100,0%
	750 milyondan fazla	Sayı %	2 7,1%	10 35,7%	13 46,4%	3 10,7%	28 100,0%
	Cevapsız	Sayı %	2 8,0%	6 24,0%	11 44,0%	6 24,0%	25 100,0%
	Toplam	Sayı %	28 13,3%	65 31,0%	100 47,6%	17 8,1%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	163 milyon TL'den az	Sayı %	3 27,3%	4 36,4%	3 27,3%	1 9,1%	11 100,0%
	163-300 milyon TL	Sayı %	5 15,2%	14 42,4%	7 21,2%	7 21,2%	33 100,0%
	310-450 milyon TL	Sayı %	6 17,6%	11 32,4%	12 35,3%	5 14,7%	34 100,0%
	460-600 milyon TL	Sayı %	1 6,3%	9 56,3%	6 37,5%	-	16 100,0%
	610-750 milyon TL	Sayı %	1 11,1%	3 33,3%	3 33,3%	2 22,2%	9 100,0%
	750 milyondan fazla	Sayı %	-	1 50,0%	1 50,0%	-	2 100,0%
	Cevapsız	Sayı %	15 15,8%	27 28,4%	27 28,4%	26 27,4%	95 100,0%
	Toplam	Sayı %	31 15,5%	69 34,5%	59 29,5%	41 20,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	163 milyon TL'den az	Sayı %	7 29,2%	6 25,0%	9 37,5%	2 8,3%	24 100,0%
	163-300 milyon TL	Sayı %	8 16,3%	14 28,6%	18 36,7%	9 18,4%	49 100,0%
	310-450 milyon TL	Sayı %	11 29,7%	10 27,0%	11 29,7%	5 13,5%	37 100,0%
	460-600 milyon TL	Sayı %	2 15,4%	4 30,8%	5 38,5%	2 15,4%	13 100,0%
	610-750 milyon TL	Sayı %	-	-	1 50,0%	1 50,0%	2 100,0%
	750 milyondan fazla	Sayı %	-	-	2 100,0%	-	2 100,0%
	Cevapsız	Sayı %	10 13,7%	20 27,4%	29 39,7%	14 19,2%	73 100,0%
	Toplam	Sayı %	38 19,0%	54 27,0%	75 37,5%	33 16,5%	200 100,0%

Tablo 19. Çocukların Siyasal Tercihlerinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı								
Okullar	Gelir Durumu	S. Partiler	DYP,ANAP MHP	DSP	SP,BBP, AKP	Henüz karar vermeyenler	Toplam	
1. Dumlupınar İÖ.	163 milyon TL'den az	Sayı %	2 40,0%	-	1 20,0%	2 40,0%	5 100,0%	
	163-300 milyon TL	Sayı %	11 33,3%	-	13 39,4%	9 27,3%	33 100,0%	
	310-450 milyon TL	Sayı %	22 45,8%	2 4,2%	7 14,6%	17 35,4%	48 100,0%	
	460-600 milyon TL	Sayı %	17 34,7%	1 2,0%	15 30,6%	16 32,7%	49 100,0%	
	610-750 Milyon TL	Sayı %	6 27,3%	1 4,5%	6 27,3%	9 40,9%	22 100,0%	
	750 milyon. fazla	Sayı %	11 39,3%	3 10,7%	4 14,3%	10 35,7%	28 100,0%	
	Cevapsız	Sayı %	8 32,0%	-	4 16,0%	13 52,0%	25 100,0%	
	Toplam	Sayı %	77 36,7%	7 3,3%	50 23,8%	76 36,2%	210 100,0%	
	2. Yücel İÖ.	163 milyon TL'den az	Sayı %	1 9,1%	1 9,1%	8 72,7%	1 9,1%	11 100,0%
		163-300 milyon TL	Sayı %	11 33,3%	-	20 60,6%	2 6,1%	33 100,0%
310-450 milyon TL		Sayı %	10 29,4%	1 2,9%	17 50,0%	6 17,6%	34 100,0%	
460-600 milyon TL		Sayı %	6 37,5%	-	8 50,0%	2 12,5%	16 100,0%	
610-750 Milyon TL		Sayı %	3 33,3%	-	5 55,6%	1 11,1%	9 100,0%	
750 milyon. fazla		Sayı %	1 50,0%	-	-	1 50,0%	2 100,0%	
Cevapsız		Sayı %	19 20,0%	2 2,1%	39 41,1%	35 36,8%	95 100,0%	
Toplam		Sayı %	51 25,5%	4 2,0%	97 48,5%	48 24,0%	200 100,0%	
3. Yakup Şevki İÖ.		163 milyon TL'den az	Sayı %	4 16,7%	2 8,3%	12 50,0%	6 25,0%	24 100,0%
		163-300 milyon TL	Sayı %	24 49,0%	2 4,1%	12 24,5%	11 22,4%	49 100,0%
	310-450 milyon TL	Sayı %	15 40,5%	-	7 18,9%	15 40,5%	37 100,0%	
	460-600 milyon TL	Sayı %	4 30,8%	1 7,7%	1 7,7%	7 53,8%	13 100,0%	
	610-750 Milyon TL	Sayı %	-	-	1 50,0%	1 50,0%	2 100,0%	
	750 milyon. fazla	Sayı %	1 50,0%	-	1 50,0%	-	2 100,0%	
	Cevapsız	Sayı %	22 30,1%	3 4,1%	28 38,4%	20 27,4%	73 100,0%	
	Toplam	Sayı %	70 35,0%	8 4,0%	62 31,0%	60 30,0%	200 100,0%	

Okullar	Eğitim Durumu	Cum. Tanıma Durumu	A.N. SEZER	Bilmeyenler	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	18 75,0%	6 25,0%	24 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	20 90,9%	2 9,1	22 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	96 91,4%	9 8,6%	105 100,0%
	Yüksekokul/ Fak./Lisansüs	Sayı %	52 88,1%	7 11,9%	59 100,0%
	Toplam	Sayı %	186 88,6%	24 11,4%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	76 75,2%	25 24,8%	101 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	23 63,9%	13 36,1%	36 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	35 70,0%	15 30,0%	50 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	9 69,2%	4 30,8%	13 100,0%
	Toplam	Sayı %	143 71,5%	57 28,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	77 71,3%	31 28,7%	108 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	23 79,3%	6 20,7%	29 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	38 73,1%	14 26,9%	52 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	9 81,8%	2 18,2%	11 100,0
	Toplam	Sayı %	147 73,5%	53 26,5%	200 100,0%

Tablo 21. Annelerin Eğitim Durumunun İdeal Yönetim Biçimine İlişkin Düşüncelerine Etkisi								
Okullar	Eğitim Durumu	İd. Yön. Biçimi	Askeri Yönetim	Kral/Azın. Yönetimi	Dini Yönetim	Demokrasi	Cevapsız	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	2 2,2%	5 5,5%	7 7,7%	72 79,1%	5 5,5%	91 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	1 3,1%	2 6,3%	1 3,1%	24 75,0%	4 12,5%	32 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	2 3,1%	2 3,1%	1 1,5%	58 89,2%	2 3,1%	65 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	- -	1 4,5%	- -	20 90,9%	1 4,5%	22 100,0%
	Toplam	Sayı %	5 2,4%	10 4,8%	9 4,3%	174 82,9%	12 5,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	32 17,8%	12 6,7%	21 11,7%	76 42,2%	39 21,7%	180 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	1 10,0%	1 10,0%	- -	4 40,0%	4 40,0%	10 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	1 12,5%	2 25,0%	1 12,5%	3 37,5%	1 12,5%	8 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	- -	- -	1 50,0%	1 50,0%	- -	2 100,0%
	Toplam	Sayı %	34 17,0%	15 7,5%	23 11,5%	84 42,0%	44 22,0%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	13 7,2%	8 4,4%	15 8,3%	128 71,1%	16 8,9%	180 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	- -	3 20,0%	- -	12 80,0%	- -	15 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	- -	- -	- -	2 50,0%	2 50,0%	4 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	- -	- -	- -	1 100,0%	- -	1 100,0%
	Toplam	Sayı %	13 6,5%	11 5,5%	15 7,5%	143 71,5%	18 9,0%	200 100,0%

Tablo 22. Hükümet Partilerini Bilmenin Annelerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı					
Okullar	Eğitim Durumu	Ko. Bilme Durumu	Bilmeyenler	Bilenler (DSP, MHP, ANAP)	Toplam
1. Dumlupınar İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	64 70,3%	27 29,7%	91 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	22 68,8%	10 31,3%	32 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	34 52,3%	31 47,7%	65 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	13 59,1%	9 40,9%	22 100,0%
	Toplam	Sayı %	133 63,3%	77 36,7%	210 100,0%
2. Yücel İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	154 85,6%	26 14,4%	180 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	6 60,0%	4 40,0%	10 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	7 87,5%	1 12,5%	8 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	2 100,0%	- -	2 100,0%
	Toplam	Sayı %	169 84,5%	31 15,5%	200 100,0%
3. Yakup Şevki İÖ.	Okur-yazar/ İlkokul	Sayı %	107 59,4%	73 40,6%	180 100,0%
	Ortaokul ve Dengi	Sayı %	5 33,3%	10 66,7%	15 100,0%
	Lise ve Dengi	Sayı %	3 75,0%	1 25,0%	4 100,0%
	Yüksekokul/ Fakülte	Sayı %	1 100,0%	- -	1 100,0%
	Toplam	Sayı %	116 58,0%	84 42,0%	200 100,0%

The Role Of Socio-Economic Factors In Political Socialization Process

Assoc. Prof. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN*

Abstract: Political socialization defined as acquisition of the values and elements of a political regime can be accepted as a social formation in which socio-cultural factors also play role, likewise that the individuals growth adult in different socio-economical conditions have different political attitudes and behaviors inferres that social factors are effective in this period. In this study, considering the approach above, a survey was conducted, which investigated socio-economical and cultural factors affecting the politization process of the students in three different schools in the city center of Elazig with respect to the variables such as gender, family income, career and education.

Key words: Socialization, political socialization, political education, socio-economic factors in political socialization process

*Firat University, Faculty of Science and Letters / ELAZIĞ
myesilorman@yahoo.com

Роль Социо-экономических факторов в процессе Политической Социализации

Помощник Доцент Доктор Мехтап Ешилорман*

Резюме: Политическая Социализация определённая как процесс приобретения ценностей и элементов политического режима может восприниматься как социально-характерная формация где немаловажную роль играет и социально культурные факторы. Фактически различные поступки и принадлежность к различным политическим движениям личностей воспитанных в различных социо-экономических условиях заставляет думать что в этом процессе влиятельными являются общественные факторы. Поэтому в Элазийских трёх разных школах, отличающихся друг от друга своим социально экономическим уровнем, было осуществлено исследование в области влияющих на процесс политизации учеников социо-экономических и культурных факторов как пол, возраст, семейный доход, профессия и уровень образования.

Ключевые слова: Социализация, политическая социализация, политическое образование, социо-экономические факторы в процессе политической социализации.

*Фыратский Университет, Факультет естественных и гуманитарных наук, кафедра социологии — ЭЛЯЗИК
myesilorman@yahoo.com